

OBSAH

J. Kašný: Právo na obhajobu během řízení o správním odvolání	5
S. Přibyl: Základní změny v kanonickém trestním právu	25
P. Krafel: Akta katedrálních kapitul hnězdenské církevní provincie jako pramen k provinciálním synodám 15. století	35
I. A. Hrdina: 700 let od promulgace sbírky dekretálů Bonifáce VIII.	47

DOKUMENTY

Deklarace práv počatého dítěte	56
--------------------------------------	----

ANOTACE A RECENZE

Grocholewski, Z.: Postup pri preložení a odvolaní farára (S. Pšenička)	59
Erdő, P.: Storia della Scienza del Diritto Canonico – Una introduzione (M. Holub)	61
Krukowski, J.: Konkordat polski. Znaczenie i realizacja (D. Spratek)	62
Rakove, J. N.: Declaring Rights. A Brief History with Documents (J. Georgiev)	64
Příručky knihovny Společnosti pro církevní právo (tza)	66

INFORMACE

Konference Essenské rozhovory o vztahu státu a církve, Mülheim, 20.–21. 3. 2000 (J. R. Tretera/Z. Horák)	69
<i>Ze zahraničních časopisů</i>	71
<i>Dnes Vám představujeme:</i> Stowarzyszenie kanonistów polskich (S. Pšenička)	74

KRONIKA

Zprávy ze Společnosti pro církevní právo (S. Pšenička)	75
--	----

CONTENTS

J. Kašný: The Right of Defense in the Procedure for Recourse against Administratives Decrees	5
S. Přibyl: The Fundamental Changes in Canon Penal Law	25
P. Krafel: The Documents of Cathedral Chapters in Gniezno Church Province as a Source for the Provincial Synods of the 15 th Century	35
I. A. Hrdina: The 700 years from the Promulgation of Decretal Collection of Boniface the VIII	47

DOCUMENTS

The Declaration of the Conceived Child	56
--	----

ABSTRACTS AND RECENSIONS

Grocholewski, Z.: The Procedure of the Removal and Transfers of Pastors (S. Pšenička)	59
Erdő, P.: The History of Canon Law Science (M. Holub)	61
Krukowski, J.: The Polish Concordat. Its Meaning and Realization (D. Spratek)	62
Rakove, J. N.: Declaring Rights. A Brief History with Documents (J. Georgiev)	64
Accessions to the Library of the Church Law Society (tza)	66

INFORMATION

Essen Discussion on Church and State, 20.–21. 3. 2000 (J. R. Tretera/Z. Horák)	69
<i>From Foreign Periodicals</i>	71
<i>We present you:</i>	
The Polish Canonists' Association (S. Pšenička)	74

CRONICLE

Short Messages (S. Pšenička)	75
------------------------------------	----

INHALT

J. Kašný: Verteidigungsrecht im Laufe des Prozesses der Verwaltungsberufung	5
S. Přibyl: Grundveränderungen im kanonischen Strafrecht	25
P. Krafl: Handlungen der Domkapitel Gnesener Kirchenprovinz als Quelle zur Geschichte der Provinzialsynoden im 15. Jahrhundert	35
I. A. Hrdina: 700 Jahre von der Promulgation der Dekretaliensammlung des Papstes Bonifac VIII.	47

DOKUMENTE

Deklaration der Rechte empfangenen Kindes	56
---	----

ABSTRAKTA UND REZENSIONEN

Grocholewski, Z.: Verfahren bei der Verlegung und Abberufung des Pfarrers	59
Erdő, P.: Geschichte der Lehre des kanonischen Rechts (M. Holub)	61
Krukowski, J.: Konkordat mit Polen. Bedeutung und Verwirklichung (D. Spratek)	62
Rakove, J. N.: Die Verlautbarung der Rechte. Kurzgeschichte mit Dokumenten (J. Georgiev)	64
Neue Bücher in der Bibliothek der Gesellschaft für Kirchenrecht (tza)	66

INFORMATIONEN

Essener Gespräch zum Thema Staat und Kirche, Mülheim, 20.–21. 3. 2000..	69
<i>Aus den ausländischen Zeitschriften</i>	71
<i>Heute stellen wir Ihnen vor:</i>	
Gesellschaft der polnischen Kanonisten (S. Pšenička)	74

CHRONIK

Kleine Nachrichten (S. Pšenička)	75
--	----

INDICE

J. Kašný: Il diritto alla difesa nel processo di appello amministrativo	5
S. Přibyl: I cambiamenti fondamentali del diritto penale cattolico	25
P. Krafel: Gli atti dei capitoli cattedrali della provincia ecclesiastica di Gniezno come una fonte dei sinodi provinciali nel 15. secolo	35
I. A. Hrdina: 700 anni dalla promulgazione della collezione delle decretali di Bonifacio VIII	47
DOCUMENTI	
La dichiarazione dei diritti del bambino concepito	56
ANNOTAZIONI E RECENSIONI	
Grocholewski, Z.: Modo di procedere nel trasferimento e nella rimozione dei parroci (S. Pšenička)	59
Erdő, P.: Storia della Scienza del Diritto Canonico – Una introduzione (M. Holub)	61
Krukowski, J.: Il concordato polacco. Suo significato e realizzazione (D. Spratek)	62
Rakove, J. N.: I diritti dichiarati, Breve storia con i documenti (J. Georgiev)	64
Accessioni nella biblioteca della Società di Diritto Canonico (tza)	66
INFORMAZIONI	
Colloqui di Essen sul tema Stato e Chiesa, 20.–21. 3. 2000 a Mülheim (J. R. Tretera/Z. Horák)	69
Dalle riviste estere	71
Oggi vi presentiamo:	
La Società dei Canonisti Polacchi (S. Pšenička)	74
CRONACA	
Breve cronaca (S. Pšenička)	75

Právo na obhajobu během řízení o správním odvolání

Rev. Jiří Kašný, S.D.B.

„Křesťané jsou oprávněni domáhat se práv, která mají v církvi, a podle práva je hájit u příslušné církevní autority“ (kánon 221 § 1). V Kodexu kanonického práva z roku 1983 jsou různé typy soudních a mimosoudních řízení, která slouží k domáhání se a obhajobě práv. Patří sem soudní řízení sporné, trestní řízení a správní řízení. Každý z těchto typů řízení je zaměřeno na obhajobu spravedlnosti a také osobních práv. Vlastním předmětem každého z těchto tří typů řízení je však jiný druh sporů. Soudní řízení sporné zpravidla slouží k řešení sporů mezi soukromými osobami. Trestní řízení slouží církevní autoritě k uložení anebo úřednímu prohlášení trestů za porušení trestních zákonů fyzickou osobou. Předmětem správního odvolání jsou spory vzniklé na základě aktu správní moci. Správní řízení slouží osobám, aby se mohli domáhat svých práv, kdy se cítí být poškozeni rozhodnutím církevní správní autority, at' už toto rozhodnutí bylo provedeno anebo ještě nebylo.

Zneužití správní moci bohužel není jen abstraktní možnost. Arcibiskup Zenon Grocholewski prohlásil, že mezi křesťany nesmíme zavírat oči před škodami způsobenými nesprávným vykonáváním církevní autority, zvláště pokud se jedná o porušení práv jednotlivých osob církevními představenými. Zneužití správní moci totiž poškozuje nejen obecný prospěch církve, ale také jednotlivé osoby.¹ Ze zkušenosti tedy vyplývá, že spravedlnost v církevních správních věcech není jen teoretický problém, ale praktický úkol.

Problémy spravedlnosti a domáhání se práv při uplatňování výkonné moci řídící v církvi byly živě diskutovány mezi církevními právníky po druhém Vatikánském koncilu.² Nebyl to však úplně nový problém. Spíše by se dalo říci, že tyto pokoncilní diskuse byly pokračováním dlouhé historie církevního práva, které slouží nejen k obecnému prospěchu v církvi, ale také k domáhání se a obhajobě práv patřících jednotlivým křesťanům. Během nedávné revize Kodexu kanonického práva se diskutovalo o obhajobě práv a spravedlivém vyřešení

¹ Zenon Grocholewski, „Giustizia amministrativa nel nuovo Codice di Diritto Canonico“, *Angelicum* 63 (1986) 334: „Non si devono, infatti, chiudere gli occhi ai danni spirituali che possono derivare dallo eventuale improprio uso della potestà nella Chiesa, e specialmente dagli atti dell'autorità che violano diritti soggettivi.“

sporů vzniklých v oblasti církevní výkonné moci řídící. Kodex kanonického práva z roku 1983 vyhlásil opravené odvolání proti správnímu rozhodnutí (kánony 1732–1739), které slouží k vyřešení sporů pramenících z individuálních právních aktů správní moci. Kodex také opravil řízení o zbavení farářů úřadu a jejich přeložení (kánony 1740–1752). Zbavení farářů úřadu anebo jejich přeložení sleduje především obecný prospěch v církvi. Zároveň však tato řízení obsahují kánony, které zaručují farářům možnost obhajoby a domáhání se práv v případě, že by se farář cítil zbavením úřadu anebo přeložením poškozen.

Tato studie chce analyzovat, jak se právo na obhajobu uplatňuje během odvolání proti správnímu rozhodnutí. Právo na obhajobu je procedurální právo, které zaručuje každé straně během kanonického řízení právo být vyslechnut autoritou, která má učinit rozhodnutí ve věci řízení, právo předložit důkazy a právo použít advokáta nebo zástupce. Právo na obhajobu také zaručuje každé straně možnost nahlédnutí do aktu, která byla předložena autoritě během řízení a možnost předložení obhajob a námitek proti obžalobě, důkazům a soudnímu ohledání, ať už byly předloženy druhou stranou nebo *ex officio*. Třebaže právo na obhajobu zahrnuje procedurální práva, právo na obhajobu není jen souhrnem procedurálních formalit. Právo na obhajobu ve skutečnosti přetváří strany z pasivních objektů kanonických řízení v aktivní subjekty, které se podílejí na dosažení konečného rozhodnutí ve věci řízení. Právo na obhajobu zaručuje stranám, že s nimi nebude zacházeno jako s předměty řízení, ale jako s osobami, které mají možnost aktivně se podílet na kanonickém řízení, jehož výsledek může být velmi důležitý pro budoucnost stran.

Právo na obhajobu v Kodexech kanonického práva z roku 1917 a 1983

Kodex kanonického práva z roku 1917 neobsahuje termín „právo na obhajobu“. To ale neznamená, že by právo na obhajobu bylo neznámé po dobu platnos-

² Např., John Beal, „Administrative Tribunals in the Church: an Idea Whose Time Has Come or an Idea Whose Time Has Gone?“ *Canon Law Society of America Proceeding* 55 (1993) 39–71; Pio Ciprotti, „Stato attuale e prospettive della giustizia amministrativa canonica,“ *Monitor Ecclesiasticus* 98 (1973) 354–361; Józef Krukowski, *Sprawiedliwość administracyjna w Kościele* (Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski, 1979); Eduardo Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico* (Miláno: Giuffrè Editore, 1994); Fiorenzo Romita, „I fondamenti teologico-giuridici della giustizia amministrativa nella Chiesa dopo il Vaticano II,“ *Monitor Ecclesiasticus* 98 (1973) 324–353; Heribert Schmitz, „Rechtschutz und kanonischen Dienstrecht,“ in *Ius Sacrum*, ed. Audomar Scheuermann and Georg May (Mnichov: Verlag Ferdinand Schöningh, 1969) 745–763; Dino Staffa, „De tutela iudiciali administrativa i.e. de iustitia administrativa in Ecclesia,“ *Periodica* 63 (1974) 169–177.

ti kodexu z roku 1917. Ve skutečnosti byly některé momenty práva na obhajobu během kanonických řízení zaručeny různými kánony v kodexu z roku 1917.³ Podle právního pojetí Římské roty měly rozsudky nenapravitelnou vadu neplatnosti, jestliže některé straně bylo během kanonického řízení odepřeno právo na obhajobu.⁴ V Kodexu z roku 1983 je právo na obhajobu výslovně jmenováno dvakrát v soudním řízení sporném, a to v kánonech 1598 § 1 a 1620 bod 7. Třebaže právo na obhajobu není výslovně zmíněno mezi kánony o řízení o správním odvolání, toto právo, které je založeno na přirozeném právu, má svou platnost i během správního odvolání.

Základ práva na obhajobu v přirozeném právu

Teoretické i praktické stránky práva na obhajobu byly předmětem mnoha studií a diskusí.⁵ Většina církevních právníků je přesvědčena, že právo na obhajobu má svůj základ v přirozeném právu. Stejně tak právní pojetí Římské roty vidí základ tohoto práva v přirozeném právu, i když tuto otázku nikdy neanalyzovalo příliš do hloubky.⁶ Kanonická tradice také nachází základ práva na obhajobu v přirozeném právu.⁷ Právo na obhajobu má svůj základ v lidské osobě jako vrozené právo. Práva osob založená na přirozeném právu, včetně práva na obhajobu, nejsou dána jednotlivým osobám nějakou autoritou ani nejsou založena na

³ Daneels vypočítává kánony v Kodexu z r. 1917, které se týkají práva na obhajobu. Frans Daneels, „The Right of Defence,” *Studia Canonica* 27 (1993) 80–81.

⁴ Např., coram Mannucci, 27. února 1930, *Sacrae Romanae Rotae Decisiones [SRRDec]*, 22 (1930) 120 a Grzegorz Erlebach, *La nullità della sentenza giudiziale „ob ius defensionis denegatum” nella giurisprudenza rotale* (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1991) 87–161.

⁵ Např., Antonello Blasi, „Il diritto di difesa negli instituti processuali canonici,” *Archivio Giuridico* 207 (1987) 89–110; Marco Cardinale, „Il diritto alla difesa nel sistema di giustizia amministrativa canonica,” *Ephemerides Iuris Canonici* 39 (1983) 104–119; Carmelo de Diego-Lora, „La tutela procesal de los derechos en la Iglesia,” *Ius Canonicum* 34 (1994); 5–64; Karl-Theodor Geringer, *Das Recht auf Verteidigung im Kanonischen Prozess* (Víde: Wiener Dom-Verlag, 1976); Jan Pavel II, „Allocutio ad Romanae Rotae auditores, officiales et advocatos coram admissos,” 26.ledna 1989: *AAS* 81 (1989) 922–927; François Morlot, „Le droit de défense, en particulier dans la publication des actes,” *Studia Canonica* 30 (1996) 133–162; Jean Thorn, „Defence of Rights and Right of Defence,” *Newsletter of the Canon Law Society of Great Britain and Ireland* 101 (1995) 12–37; Martha Wegan, „Reiectio libelli und ius defensionis der klagenden Partei,” in *Iustus Iudex*, ed. Klaus Lüdicke, Heinrich Mussinghoff, and Hugo Schwendenwein (Lüdinghausen: Ludgerus-Verlag, 1990) 613–630.

⁶ Coram Stankiewicz, 22.listopadu 1984, *Monitor Ecclesiasticus* 113 (1988) 322.

⁷ Rosario José Castillo Lara, „La difesa dei diritti nell’ ordinamento canonico,” in *Il diritto alla Difesa nell’ Ordinamento Canonico* (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1988) v.

členství v organizaci anebo skupině lidí. Tato práva jsou založena na lidské důstojnosti každé osoby a jejich respektování podporuje tuto důstojnost.⁸

Nauka o přirozených právech vychází z přesvědčení, že podstatu lidské přirozenosti je možné poznat rozumem a že z tohoto poznání je možné vyvodit morální povinnosti a zákony.⁹ Přirozené právo, které vychází z řecké a římské antické filosofie a později bylo rozvinuto scholastikou, je možné shrnout do několika základních neměnných principů. Tyto principy však mohou najít různé aplikace v různých historických situacích. Takže třebaže principy jsou samy o sobě neměnné, normy, podle kterých se tyto principy aplikují v konkrétních historických situacích, se mohou měnit.¹⁰ Stejně tak právo na obhajobu je jako princip neměnné a nezcizitelné. Totéž však nemůže být řečeno *sic et simpliciter* o jednotlivých kánonech, které vyhlašují toto právo v konkrétních momentech kanonických řízení. Základ práva na obhajobu v přirozeném právu nedává totiž stejnou principiální neměnnost jeho konkrétním aplikacím během kanonických řízení. Zatímco pojetí Římské roty nezpochybňuje základ práva na obhajobu v přirozeném právu, a tím jeho neměnnost, totéž pojetí vahá dát stejnou neměnnost jednotlivým aplikacím tohoto práva během kanonických řízení.¹¹ Opatrnost soudců Římské roty pravděpodobně vychází z těžkosti vysvětlit právo na obhajobu zcela jako abstraktní princip, jako abstraktní osobní právo.

Právo na obhajobu v kontextu kanonických řízení

Právo na obhajobu, podobně jako ostatní práva založená na přirozeném právu, vychází z lidské důstojnosti a také směruje k respektování téže důstojnosti. Toto právo získalo konkrétní podobu v dějinách kanonických řízení podle sociálního a právního kontextu jednotlivých dob. Co konkrétně vyžaduje právo na obhajobu, vyplýne ze studia jednotlivých kanonických řízení, ve kterých se toto právo musí respektovat. Kanonická řízení zahrnují systém pozitivních norem, které regulují proces hledání fakt a důkazů týkajících se řízení a dosažení konečného rozhodnutí v daném kanonickém řízení. Kanonická řízení mají dvojí cíl. Instrumentálním cílem je přesnost a nestrannost v hledání důkazů a svědectví a ve vyhlášení rozhodnutí. Inherentním cílem kanonických řízení je respektová-

⁸ Javier Hervada, *Introduzione critica al diritto naturale* (Miláno: Giuffrè Editore, 1990) 75–77.

⁹ Robert Sokolowski, „Knowing Natural Law,” in *Pictures, Quotations, and Distinctions: Fourteen Essays in Phenomenology* (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992) 278.

¹⁰ Reginaldo Pizzorni, *Il diritto naturale dalle origini a S. Tommaso d'Aquino* (Řím: Pontificia Universita Lateranense, Citta Nuova Editrice, 1978).

¹¹ Např., coram Pompedda, 9. července 1973, *SRRDec* 65 (1973) 564.

ní lidské důstojnosti stran, které jsou zúčastněny v řízení, během samotného řízení.

Instrumentální cíl kanonických řízení

Instrumentálním cílem kanonických řízení je získávání fakt a důkazů a dosažení objektivního a spravedlivého rozhodnutí ve věci daného řízení. Procedurální pravidelnost umožňuje nestranné a přesné nalezení a hodnocení důkazů a svědectví. Z hlediska instrumentálního cíle jednotlivé normy procesního práva dávají strukturu hledání a shromažďování důkazů a svědectví během řízení a umožňují posoudit, které z nich budou připuštěny a které ne, aby tak bylo možno dosáhnout rozhodnutí. Aby se mohl naplnit tento cíl, právo na obhajobu zaručuje stranám možnost podílet se během řízení na shromažďování a vážení důkazů a svědectví. Bez jejich účasti by shromážděné důkazy a svědectví mohly být neúplné, posouzení jejich závažnosti by mohlo vyznít nepřesně a jednostranně a chyby ve vážení a připuštění důkazů a svědectví by mohly snadno uniknout bez námitek. Naopak při respektování a využití práva na obhajobu mají strany možnost přispět k tříbení důkazů a svědectví, a tím také k objevení pravdy ve věci v řízení. Tímto způsobem se naplňuje instrumentální cíl kanonického řízení.¹² Smysl práva na obhajobu se však nevyčerpává instrumentálním cílem kanonických řízení.

Inherentní cíl kanonických řízení

Účast stran v kanonických řízení má hodnotu, která přesahuje instrumentální cíl řízení. Zapojení stran do kanonických řízení naplňuje také inherentní cíl procesního práva. Podle sociálního učení církve ochrana a respekt lidské důstojnosti a práv nemá být jen paternalistickou starostí autority ve společnosti. Každý jednotlivec se má podílet na zodpovědnosti za respektování vlastní lidské důstojnosti i důstojnosti a práv jiných. Podobně kanonické procesní právo nesvěřuje zodpovědnost za respektování práv jednotlivých osob pouze do rukou církevních autorit a nedegraduje osoby, jejichž práva jsou ohrožena do role pouhých předmětů kanonických řízení. Osobám, jejichž práva jsou předmětem kanonického řízení, musí být umožněno podílet se smysluplně a zodpovědně na obhajobě a domáhání se jejich práv a důstojnosti. Právo stran na účast v kanonických řízeních odpovídá přesvědčení, že se stranami se nikdy nesmí zacházet

¹² Ann Jacobs, „Le droit de la défense dans les causes de Nullité de mariage,” *Revue de Droit Canonique* 44 (1994) 197.

jako s věcmi, s předměty, ale vždy jako s osobami. To znamená, že nestačí jen dosáhnout spravedlivého rozhodnutí ve věci řízení, ale že je třeba vzít v potaz názory jednotlivých stran a především dát jim možnost podílet se na dosažení rozhodnutí.¹³

Právo na obhajobu, které zaručuje stranám možnost účastnit se v řízení, se uplatňuje během celého řízení, i když v některých případech umožnění účasti stran nepřinese přímý pokrok v řízení a někdy může i prodlužovat řízení. Účast stran v řízení je hodnotou sama o sobě nezávisle na konečném rozhodnutí. Tato účast přináší uspokojení z podílení se na dosažení rozhodnutí, které se týká vlastního života. Na druhé straně, jestliže je se stranami jednáno, jako by neměly co říci v jejich vlastním řízení, znamená to, že je s nimi zacházeno spíše jako s předměty, ne jako s osobami. Neumožnit stranám podílet se na řízení je ve skutečnosti potlačením jejich lidské a křesťanské důstojnosti a rovná se to odebrání práva na obhajobu.

Právo na obhajobu se vztahuje jak k instrumentálnímu, tak k inherentnímu cíli kanonických řízení. Studium a hodnocení jednotlivých norem procesního práva a potom i konkrétní respektování práva na obhajobu musí vzít v potaz obě hlediska. Musí analyzovat, jak jednotlivé normy slouží instrumentálnímu cíli, kterým je nestránné získávání a zvažování fakt a důkazů a vyhlášení objektivního rozhodnutí. Zároveň musí hodnotit, jak jednotlivé normy zaručují účast stranám v řízení, a tím respektují jejich lidskou a křesťanskou důstojnost. Třebaže spojení práva na obhajobu s instrumentálním a inherentním cílem kanonických řízení stále ještě ponechává právo na obhajobu spíše v abstraktní podobě, přece už toto spojení práva na obhajobu na jedné straně se zapojením stran do procesu hledání důkazů a vyhlášení rozhodnutí a na druhé straně s ochranou lidské a křesťanské důstojnosti stran vytváří konkrétnější kontext pro respektování tohoto práva.

Ve stručnosti – právo na obhajobu zaručuje stranám možnost podílet se na shromažďování a vážení důkazů a svědectví. Třebaže toto právo musí být respektováno v souladu s jednotlivými kánony procesního práva, přesto se právo na obhajobu nemůže redukovat na pouhou procedurální formalitu. Smysl tohoto práva totiž přesahuje pouhý instrumentální cíl kanonických řízení tím, že umožňuje stranám nebýt pouhými objekty řízení, ale osobami, které se podílejí na procesu hledání řešení. Jádro práva na obhajobu tedy spočívá v právu na účast, na podílení se na kanonických řízeních. Následující část této studie bude analyzovat právo na obhajobu během odvolání proti správnímu rozhodnutí. Jejím cílem je posoudit, jak jednotlivé kánony zaručují stranám možnost podílet se na řízení o správném odvolání jak vzhledem k instrumentálnímu, tak i k inherentnímu cíli.

¹³ John Beal, „Making Connections: Procedural Law and Substantive Justice,” *The Jurist* 54 (1994) 113–114.

Řízení o správném odvolání

Kanonické řízení „odvolání proti správnímu rozhodnutí“ je k dispozici osobám, které mají za to, že byly poškozeny rozhodnutím správní autority, aby se mohly domáhat svých práv. Jakékoli individuální správní rozhodnutí, které se vydává pro vnější obor mimosoudní, s výjimkou těch, které vydal papež nebo obecný sněm, se může stát předmětem správního odvolání (kánon 1732). To znamená, že správním odvoláním se používá k odvolání proti individuálním správním aktům, ať už jsou to rozhodnutí, příkazy, reskripty, privilegia anebo dispenze. Správní odvolání je také použitelné v případě, kdy zákon vyžaduje vydání správního rozhodnutí, ale příslušný představený rozhodnutí nevydá. V takovém případě, za účelem odvolání, mlčení příslušného představeného se považuje za negativní rozhodnutí.¹⁴ Představený, kterému bylo odvolání zasláno a který má podle zákona moc odvolání rozhodnout, má velmi širokou pravomoc. Tento představený může totiž nejenom původní rozhodnutí potvrdit nebo prohlásit za neplatné, ale také zrušit anebo, jestli se to zdá vhodné, může je odvolat, změnit, částečně zrušit nebo nahradit jiným (c. 1739).

Odvolání proti správnímu rozhodnutí je řízeno kánony 1732 až 1739, které jsou v knize VII současného Kodexu kanonického práva. Další kánony, např. c. 50–51 a 54–57, se také týkají řízení o správním odvolání. Odvolání proti správnímu řízení má dva různé stupně. Jedním z nich je odvolání se k představenému, který učinil rozhodnutí. Druhým stupněm je odvolání se k hierarchicky nadřízenému toho, kdo vydal rozhodnutí.

Sdělení správního rozhodnutí

První podmínkou k podání odvolání proti správnímu rozhodnutí je sdělení tohoto rozhodnutí osobě, které se rozhodnutí týká. Aby se mohlo vynutit splnění rozhodnutí, zákon vyžaduje, že je nutno rozhodnutí sdělit dotyčné osobě podle norem práva (kánony 54–56). Rozhodnutí se zpravidla sděluje zákonnou listinou. Jestliže velmi vážný důvod brání tomu, aby bylo rozhodnutí doručeno v písemné formě, může být sděleno ústně. V takovém případě musí být rozhodnutí sděleno adresátovi v přítomnosti notáře nebo dvou svědků. Sdělení správ-

¹⁴ Individuální správní akt zpravidla vychází z iniciativy představeného se správní mocí a nepředpokládá nezbytně žádost podanou jinou osobou. Jestliže představený obdrží legitimní žádost a neodpoví v zákoném čase, právně se předpokládá záporné vyřízení žádosti (c. 57), které dává právo k podání správního odvolání. Ve dvou případech je mlčení příslušného představeného chápáno podle zákona jako pozitivní odpověď (c. 268 § 1 a 1506).

ního rozhodnutí adresátovi je nutné k tomu, aby mělo zákonnou moc a také aby se adresát mohl odvolat v případě, že by se cítil poškozen daným rozhodnutím. Zanedbání nebo odmítnutí sdělit správní rozhodnutí adresátovi podle norem práva znamená v důsledcích odepření adresátovi právo na obhajobu.

Navíc, aby se někdo mohl informovaně odvolat, je třeba, aby nejen znal rozhodnutí, ale také důvody, které k rozhodnutí vedly. Kánon 51 stanoví, že rozhodnutí se musí vydat s alespoň souhrnným uvedením důvodů, které jsou podkladem daného rozhodnutí. Podle zákona tedy osoba, která se cítí poškozena správním rozhodnutím, má právo znát vlastní rozhodnutí, ale na druhé straně zákon jí nezaručuje právo znát všechny důvody, které jsou podkladem rozhodnutí. Toto omezení poznat důvody k rozhodnutí může vážně zmenšit možnosti odvolávajícího se, aby zdůvodnil odvolání patřičnými informacemi, a tím také omezit právo na obhajobu.

Cesty k vyhnutí se sporu s původcem rozhodnutí

Kánon 1446 stanoví všeobecnou kanonickou zásadu, že se totiž všichni křesťané mají snažit, aby při zachování spravedlnosti pokud možno nedocházelo v Božím lidu ke sporům a aby případné spory byly co nejdříve pokojně vyřešeny. Kánon 1733 vyhlašuje tuto zásadu v oblasti správního odvolání.¹⁵ Kodex z r. 1983 autorizuje biskupské konference k ustanovení zvláštních úřadů nebo rad, jejichž úkolem by bylo hledat a navrhovat spravedlivá a umírněná řešení v případech, kdy se někdo cítí být poškozen správním rozhodnutím. Role těchto rad, pokud jsou v diecézích ustanoveny, je zprostředkovatelská. Tyto rady nemají výkonnou moc. Navíc adresát, který se cítí poškozen rozhodnutím, a podobně představený, který je autorem rozhodnutí, nejsou ze zákona povinni toto zprostředkovatelské řešení hledat. Použití služeb těchto rad je zcela dobrovolné a v případě, že adresát rozhodnutí anebo představený odmítne s radou spolupracovat, úloha rady se v daném odvolání končí.¹⁶

Je možné hovořit o právu na obhajobu během těchto alternativních způsobů řešení správního odvolání? Jejich dobrovolný charakter sice zaručuje oběma stranám podílení se na hledání a dosažení řešení, na druhé straně však odmítnutí účasti ať už adresáta rozhodnutí anebo představeného znamená selhání této

¹⁵ James Coriden, „Alternative Dispute Resolution in the Church,” *CLSA Proceedings* 48 (1986) 61-82. C. 1713-1716.

¹⁶ Zenon Grocholewski, „I tribunali regionali amministrativi della Chiesa,” in *Studia et Documenta Iuris Canonici XI: De Iustitia Administrativa in Ecclesia*, ed. Pio Fedele (Řím: Officium Libri Catholici, 1984) 156.

možnosti vyhnout se formálnímu odvolání.¹⁷ Třebaže zprostředkovatelský a dobrovolný charakter rady zaručuje oběma stranám účast na řešení konfliktu (a účast na řešení sporu je jádrem práva na obhajobu), přesto je těžké mluvit v této souvislosti o právu na obhajobu. Právo na obhajobu, stejně jako ostatní procesní práva, totiž musí být respektováno podle zákona, zatímco zde jde o zcela dobrovolné jednání.

Předběžné odvolání

Kánon 1734 § 1 stanoví, že před odvoláním se k vyššímu představenému je odvolávající povinen písemně požádat původce rozhodnutí, aby je zrušil nebo změnil. Tento požadavek, který se také nazývá předběžné odvolání¹⁸, odpovídá záměru zákonodárce, aby se v církvi neukvapovala odvolání k vyšším představeným. Po obdržení této žádosti původce rozhodnutí nesmí oddalovat odpověď jen proto, aby se vyhnul kritice anebo formálnímu odvolání k hierarchicky představenému. Kánon 1735 dává představenému třicet dnů, aby odpověděl na žádost o zrušení nebo změnu rozhodnutí.

Zákon nevyžaduje předběžné odvolání, a tedy umožňuje podat odvolání k vyššímu představenému přímo v případě, že jde

1. o odvolání podané biskupovi proti rozhodnutím vydaným představenými, kteří jsou mu podřízeni;
2. o odvolání podané proti rozhodnutí, kterým se rozhodlo o odvolání k vyššímu představenému, ledaže by toto rozhodnutí vydal biskup;
3. o odvolání podaná podle kánonů 57 a 1735.¹⁹

Předběžné odvolání, které musí předcházet formálnímu odvolání k vyššímu představenému, je nově vyhlášený krok v řízení o správním odvolání. Kodeks z r. 1917 nevyžadoval předběžné odvolání. Mohlo by se zdát, že předběžné odvolání je jen neužitečná formalita, protože ustanovuje původce rozhodnutí do dvou rolí, jednak jako stranu v daném správním konfliktu a zároveň jako autoritu, která má konflikt vyřešit.²⁰ Na druhé straně předběžné odvolání může přinést pozitivní výsledky. Může se totiž stát, že původce rozhodnutí si není vědom, že někdo byl poškozen jeho rozhodnutím a v případě, že se to doví, bude ochoten změnit původní rozhodnutí.

¹⁷ John Beal, „The Rights Stuff: Canon Law and the Rights of the Faithful,” *New Theology Review* 7 (Srpen 1994) 15.

¹⁸ Podobným tomuto kroku byly v dějinách cirkevního práva *supplicatio*, *oppositio*, *remonstratio*, *beneficium novae audienciae*, *aperitio oris*.

¹⁹ C. 1734 § 3. Francesco D’Ostilio, „Il ricorso,” in *Commento al Codice di Diritto Canonico*, ed. Pio Vito Pinto (Řím: Pontificia Universita Urbaniana, 1985) 992.

²⁰ João Corso, „I modi per evitare il giudizio amministrativo,” in *La giustizia amministrativa nella Chiesa* (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1991) 52.

Předběžné odvolání dává možnost oběma stranám podílet se na začínajícím správním konfliktu. Písemné odvolání adresované původci rozhodnutí je příležitostí vznést námitky proti rozhodnutí, vysvětlit důvody k námitkám a také poukázat na škody, které vznikly anebo by mohly být zapříčiněny rozhodnutím. Sestavení písemného předběžného odvolání a stejně tak formulace námitek a jejich podložení důkazy je úkolem odvolávajícího se, podobně jako v soudním řízení povinnost dokazovat má ten, kdo něco tvrdí (c. 1526 § 1). V případě předběžného odvolání, odvolávající musí podat svou žádost v propadné lhůtě deseti užitečných dnů, které se počítají od zákonného oznámení rozhodnutí (c. 1734 § 2 a 201 § 2). Tato krátká časová lhůta omezuje možnosti na přípravu odvolání a shromáždění podkladů k odvolání a prakticky může velmi zúžit možnost důkladné obhajoby.

Předběžné odvolání upozorní původce rozhodnutí na to, že rozhodnutí vyprovokovalo opozici a tak původce rozhodnutí nebude překvapen případným odvoláním proti svému rozhodnutí k vyššímu představenému. Navíc předběžné odvolání vybízí původce rozhodnutí k přezkoumání rozhodnutí ve světle námitek a důkazů, které byly vzeseny odvolávajícím se. Tímto způsobem předběžné odvolání otevírá možnost dialogu mezi autorem a adresátem rozhodnutí. Takovýto dialog je kritický pro hledání fakt a důkazů a také je nezbytnou součástí práva na obhajobu. Třebaže zákon nedává příliš mnoho času k přípravě ani k odpovědi na předběžné odvolání a může se proto zdát jen neužitečnou formalitou a zdržením, přece je tento procesní krok příležitostí k vyřešení začínajícího konfliktu dříve, než se dostane prostřednictvím hierarchického odvolání k vyššímu představenému.

Hierarchické odvolání

V případě, že odvolávající se není uspokojen s odpovědí na předběžné odvolání nebo když autor rozhodnutí neodpoví na předběžné odvolání v zákonné lhůtě třiceti dnů²¹, odvolávající se má právo podat formální odvolání k hierarchicky představenému toho, kdo vydal rozhodnutí. Toto právo je omezeno propadnou lhůtou patnácti užitečných dnů, která běží ode dne, kdy byla odpověď na předběžné odvolání oznámena, nebo v případě, že předběžné odvolání zůstane bez odpovědi, lhůta patnácti užitečných dnů běží od třicátého dne poté, co původce rozhodnutí obdržel předběžné odvolání. Tato lhůta by měla dát dost času původci rozhodnutí k přehodnocení a případně změně původního rozhodnutí, a tím k vyhnutí se hierarchickému odvolání. V případě, že zákon nevyžaduje

²¹ C. 1735 a 201 § 1. Třicet dní se tu rozumí souvislý čas. Lamberto de Echeverría, „Del recurso,” in *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe comentada*, ed. Lamberto de Echeverria (Madrid: Biblioteca de Autores Christianos, 1985) 837–838.

předběžné odvolání, čas k podání hierarchického odvolání běží ode dne, kdy bylo sděleno původní rozhodnutí.

Hierarchické odvolání je formální žádost o revizi rozhodnutí, kterým se odvolávající se cítí být poškozen. Odvolání se může podat u původce rozhodnutí, který je musí zaslat příslušnému hierarchicky nadřízenému představenému.²² Hierarchický představený je povinen odpovědět na odvolání během tří měsíců (c. 57).²³ Předtím než odpoví na odvolání, by si měl získat nezbytné poznatky a důkazy a – pokud je to možné – vyslechnout ty, jejichž práva by mohla být jeho rozhodnutím porušena (c. 50). Nové rozhodnutí musí být sděleno písemně oběma stranám, jak odvolávajícímu se, tak autorovi původního rozhodnutí. Pouze ze závažných důvodů může být sděleno ústně (c. 54–56) a musí vždy uvést alespoň souhrnné důvody, které vedly k rozhodnutí.

Jestliže odvolávající se nebo původní autor rozhodnutí není uspokojen s výsledkem hierarchického odvolání, kterýkoli z nich se může dále odvolat podle norem práva. Jestliže se jedná o odvolání proti rozhodnutí představeného, který je podřízen diecéznímu biskupovi, adresátem odvolání je diecézní biskup. Odvolání proti rozhodnutí diecézního biskupa musí být vyřešeno příslušnou kongregací římské kurie.²⁴ Úkolem kongregace není jen rozhodnout, jestli původní rozhodnutí bylo vykonáno v souladu se zákony, ale také jestli bylo vhodné a prospěšné a případně učinit nové rozhodnutí podle c. 1739. Když je hierarchické odvolání projednáváno římskou kurií, musí se respektovat nejen kánony kodexu, ale také vlastní normy římské kurie²⁵ a její praxe.²⁶ Jestliže ani rozhodnutí kongregace římské kurie není uspokojivé, je možné podat hierarchické odvolání proti rozhodnutí kongregace k druhé sekci Apoštolské signatury. Tento tribunál

²² C. 1737 § 1. Thomas Green, „On the Manner of Procedure in Administrative Recourse,” in *The Code of Canon Law. A Text and Commentary*, ed. James Coriden, Thomas Green a Donald Heintschel (New York/Mahwah: Paulist Press, 1985) 1029–1034, Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys Kościelnego Prawa Administracyjnego*, 209–215, a Jorge Miras, „Del recurso contra los decretos administrativos,” in *Comentario Exegético al Código de Derecho Canónico*, ed. Angel Marzoa, Jorge Miras a Rafael Rodriguez-Ocaña (Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, 1997) IV/2: 2117–2164.

²³ Tato odpověď je nový akt správní moci, avšak v případě, že odvolání je rozhodnuto druhou sekci Apoštolské signatury, se kanonisté zatím neshodli na tom, zda se jedná o akt správní moci nebo o soudní rozhodnutí. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, 514–516 a Arcangelo Ranaudo, „Il ricorso gerarchico e la rimozione e trasferimento dei parroci nel nuovo Codice,” in *Dilexit Iustitiam. Studia in Honorem Aurelii Card. Sabattani*, ed. Zenon Grocholewski a Vincentius Cárcel Ortí (Vatikán: Libreria Vaticana, 1984) 535.

²⁴ Jan Pavel II., apoštolská konstituce *Pastor bonus*, Art. 19.1, 28. června 1988: *AAS* 80 (1988) 864.

²⁵ „Regolamento generale della Curia Romana,” *AAS* 84 (1992) 201–267. Normy jednotlivých úřadů kurie mohou být také relevantní.

²⁶ Praxe římské kurie (*praxis Curiae*) je směrodatný způsob, kterým úřady kurie vyřizují jednotlivé případy.

má pravomoc se vyslovit k zákonnosti rozhodnutí římské kongregace a také rozhodnout spor o náhradu škody, jestliže snad nějaká vznikla kvůli rozhodnutí, proti kterému bylo podáno odvolání. Apoštolská signatura nemá pravomoc pozměnit anebo učinit nové správní rozhodnutí. Na tento tribunál se tedy nevztahuje pravomoc podle c. 1739. Třebaže od rozsudku Apoštolské signatury není přípustné odvolání (c. 1629), proti tomuto rozsudku je možné žádat tentýž tribunál o návrat do právně původního stavu.²⁷ Zároveň je vždycky možné požádat přímo papeže o přehodnocení rozsudku Apoštolské signatury, ovšem s vědomím, že proti rozsudku nebo rozhodnutí papeže není ani soudní, ani správní odvolání (c. 333 § 3).

Právo na hierarchické odvolání a právo na obhajobu

Hierarchické odvolání hraje v oblasti výkonné moci podobnou roli jako odvolání proti rozsudku v oblasti soudní moci. Právo na odvolání zaručuje možnost přinést důkazy a vysvětlení proti soudnímu rozsudku k vyššímu soudci. Podobně právo na hierarchické odvolání respektuje právo na obhajobu zaručením možnosti přinést důkazy a vysvětlení proti poškozujícímu správnímu rozhodnutí vyšší správní autority v církvi. Počet kánonů, které regulují řízení o hierarchickém odvolání, je velmi nízký. Avšak toto odvolání obsahuje některé prvky práva na obhajobu, které jsou podobné právu na obhajobu během soudního odvolání.

Důkazy a svědectví

Třebaže jako součást hierarchického odvolání je možné předložit důkazy a vysvětlení a odvolávající se může požádat o audienci u vyššího představeného²⁸, žádná z těchto možností není zaručena právními normami. Hierarchické odvolání nezaručuje autorovi původního rozhodnutí možnost předložit nové důkazy, které by podpořily jeho rozhodnutí. Řízení o hierarchickém odvolání rovněž nezaručuje stranám právo přinést nové důkazy, navrhnut svědky nebo použít znalce, atď už na diecézní úrovni nebo na úrovni římské kurie. Takže jediné

²⁷ Návrat do právně původního stavu [*Restitutio in integrum*] je kanonický prostředek, kterým se pravomocný rozsudek navrací do právně původního stavu a to pouze v případě, že osoba byla poškozena zřejmě nespravedlivým rozsudkem (c. 1645). Apoštolská signatura udělila v minulosti *restitutio in integrum* proti vlastním rozhodnutím. Joaquín Llobell, „Note sull’ impugnabilità delle decisioni della Segnatura Apostolica,” *Ius Ecclesiae* 5 (1993) 675–698.

²⁸ Carlo Gullo, „Il ricorso gerarchico: procedura e decisione,” in *La giustizia amministrativa nella Chiesa* (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1991) 96.

právo, zaručené kanonickou normou, je možnost předložit psané odvolání proti původnímu rozhodnutí, které dává dosti omezenou možnost k předložení důvodů a vysvětlení, které by mohly uvést do pochybností správnost původního správního rozhodnutí. Kánony, které řídí hierarchické odvolání, rovněž nezaručují možnost podobnou zveřejnění obsahu soudního spisu během soudního sporu (c. 1598), která dává možnost stranám v soudním sporu dovědět se o důkazech a svědectví předložených druhou stranou, a pokud je to možné, tak jim oponovat. Hierarchické odvolání nezaručuje autorovi původního rozhodnutí dovědět se, jakými důvody odvolávající se podpořil odvolání a případně je vyvrátit. Na druhé straně, jestliže autor původního rozhodnutí uvede během hierarchického odvolání další důvody na podporu svého rozhodnutí, odvolávající se nemá zaručeno právo dovědět se o těchto dalších důvodech a zpochybnit je, měl-li by k tomu důvod. Nedostatek možností, jak na straně odvolávajícího se, tak na straně autora původního rozhodnutí znát materiál a důvody, které slouží hierarchicky představenému k rozhodnutí odvolání, vážně omezují u obou stran možnost podílet se na dosažení řešení konfliktu, a tak podstatně omezují právo na obhajobu. Řízení o hierarchickém odvolání tím, že dává rozhodnutí o odvolání výhradně do rukou hierarchicky představeného, připomíná spíše paternalistický způsob řešení sporů a z jednotlivých stran v odvolání dělá spíše předměty sporu, ne osoby, které by se aktivně podílely na jeho řešení.

Rozhodnutí v hierarchickém odvolání

Kdo má za to, že byl poškozen správním rozhodnutím, má nejen právo se odvolat k vyššímu představenému, ale také má právo na odpověď na své odvolání. Jestliže tedy hierarchické odvolání bylo podáno, oprávněný představený se musí odvoláním zabývat a musí původní rozhodnutí buď potvrdit anebo změnit a učinit nové rozhodnutí (c. 1739). Jak odvolávající se porozumí správnímu rozhodnutí, je ve velké míře závislé na způsobu sdělení správního rozhodnutí a také na sdělení důvodů, které sloužily jako podklad pro toto rozhodnutí.

Správní rozhodnutí, které řeší hierarchické odvolání, jako správní akt musí být vydáno písemně, s alespoň souhrnným uvedením důvodů (c. 51). Písemné důvody přispívají k objektivitě a zákonnosti rozhodnutí, protože takto sdělené důvody umožňují odhalit případné omyly v podkladech pro rozhodnutí a také zda bylo při rozhodování o odvolání postupováno podle norem práva. Dokument s písemnými důvody zároveň chrání představeného, který činí správní rozhodnutí, před podezřením z jednostrannosti nebo nezájmu o věc. Pro odvolávajícího se je dokument s písemnými důvody nejlepší cestou k porozumění a přijetí rozhodnutí, zatímco opomenutí sdělit důvody by vážně omezilo jeho

právo na obhajobu. Kánony 37 a 51 nejsou zneplatňující, a tudíž jejich nerespektování nevyústí nezbytně v neplatný akt. Přesto je jejich nerespektování protizákonné a může být napadnuto žalobou podle právních norem.

Poučné je rozhodnutí druhé sekce Apoštolské signatury z roku 1986 ve věci odvolání se proti rozhodnutí Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života.²⁹ Řeholnice, která byla propuštěna z řeholní společnosti rozhodnutím představené, si podala hierarchické odvolání k vyššímu představenému, k římské kongregaci. Kongregace potvrдила rozhodnutí řeholní představené o propuštění. Když se však dotyčná řeholnice odvolala výše, Apoštolská signatura zrušila propuštění potvrzené Kongregací pro instituty zasvěceného života z formálních důvodů. Apoštolská signatura totiž shledala, že římská Kongregace nesdělila řeholnici v propouštěcím dokumentu dostatečné důvody, které motivovaly propuštění. Navíc toto rozhodnutí neobsahovalo poučení, že propouštěná řeholnice má právo na správní odvolání k druhé sekci Apoštolské signatury ve lhůtě deseti dnů od přijetí rozhodnutí. Zatímco opomenutí povinnosti sdělit důvody nezneplatňuje rozhodnutí, oznámení možnosti odvolání proti propuštění z řeholní společnosti je vyžadováno zákonem k platnosti rozhodnutí (c. 700). Znalost jak důvodů rozhodnutí, tak možnosti odvolať se proti němu jsou kritické momenty práva na obhajobu a zmíněné rozhodnutí nejvyššího tribunálu v církvi – Apoštolské signatury – jasně ilustruje důležitost tohoto práva během hierarchického odvolání.

Smí se autor správního rozhodnutí odvolat?

Během řízení o správném odvolání mají obě strany právo na obhajobu. Otázkou zůstává, zda se autor původního rozhodnutí, proti kterému bylo podáno hierarchické odvolání, může odvolať proti rozhodnutí svého hierarchicky představeného. Někteří kanonisté odmítají tuto možnost. Podle jejich mínění hierarchicky představený a jeho podřízený rozhodují jako jeden spojený subjekt, ve kterém vyšší představený má konečné slovo. Z praktického hlediska dovolení podat odvolání nižším představeným proti rozhodnutí vyššího představeného ve věci hierarchického odvolání by mohlo paralyzovat výkon správní moci.³⁰

²⁹ *Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal, coram Sabattani*, 19. února 1986, *Monitor Ecclesiasticus* 111 (1986) 141–151.

³⁰ Arcangelo Ranaudo, „Il contentioso amministrativo canonico,” *Monitor Ecclesiasticus* 93 (1968) 561; Cyril Swiniarski, „Rekurs w świetle ‘Norm specjalnych’ Sygnatury Apostolskiej,” *Prawo Kanoniczne* 15 (1972) 131–132 a Paolo Moneta, „I soggetti nel giudizio amministrativo ecclesiastico,” in *La giustizia amministrativa nella Chiesa* (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1991) 59–60.

Jiní kanonisté tvrdí, že podřízený představený má právo podat odvolání proti rozhodnutí vyššího představeného ve věci hierarchického řízení.³¹ Podřízený představený není pouhým vykonavatelem rozhodnutí vyšší autority. Ve vztahu k jednotlivým kongregacím římské kurie diecéznímu biskupovi přísluší v jemu svěřené diecézi veškerá řádná a vlastní moc (c. 381). Diecézní biskup proto musí nést osobní odpovědnost za svoje rozhodnutí. V praxi druhá sekce Apoštolské signatury přijímá odvolání podaná podřízenými autoritami proti rozhodnutím římských kongregací ve věcech hierarchických odvolání.³² Právní pojetí Apoštolské signatury potvrzuje, že obě strany mají v hierarchickém odvolání stejná práva, obě strany mají právo na obhajobu a obě strany se tedy smí odvolat proti rozhodnutí hierarchického představeného, pokud se cítí být poškozeni jeho rozhodnutím.³³

Advokát a zástupce

Kánon 1738 vyhlašuje, že odvolávající se má právo použít advokáta nebo zástupce během řízení o správním odvolání. V případě, že odvolatel nemá advokáta a představený ho považuje za nutného, určí mu ho z úřední povinnosti. Právo na advokáta během správního odvolání je významná novinka v novém Kodexu. Vyhlášením práva na advokáta Kodex potvrzuje, že odvolání proti správnímu rozhodnutí je skutečné kanonické řízení, a ne pouze paternalistická velkorysost ze strany vyššího představeného. Úloha advokáta během řízení o správním odvolání bohužel není kánony nijak více regulována. Protože však advokátova úloha ve správních řízeních je podobná jeho úloze v soudních řízeních, kánony týkající se advokáta v soudním řízení mohou sloužit jako vodítko k vykonávání jeho úlohy během odvolání proti správnímu rozhodnutí (c. 1481–1490).

Kánon 1738 sice vyhlašuje právo na advokáta pouze pro odvolávajícího se, avšak žádný zákon nezakazuje představenému, proti jehož rozhodnutí je podáno odvolání, si ustanovit advokáta nebo zástupce. Spravedlnost kromě toho vyžaduje, aby žádná strana neměla přednosti před druhou.

Advokátovým úkolem je pomáhat těm, kteří jsou přesvědčeni, že byli nespravedlivě poškozeni správním rozhodnutím, podat správně formulované odvolání. Advokát konkrétně pomáhá formulovat předmět konfliktu, práva a povinnosti,

³¹ Ignatius Gordon, „Normae speciales Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, editio aucta introductione, fontibus et notis,” *Periodica* 59 (1970) 101; Józef Krukowski, „Kompetencje drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej w sprawach administracyjnych,” *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 18 (1971) 103 a Zenon Grochlewski, „L’ autorità amministrativa come ricorrente alla Sectio altera della Segnatura Apostolica,” *Apollinaris* 55 (1982) 752–779.

které se jakkoli týkají konfliktu, a konečně napsat formální odvolání. Advokát musí také dbát na zachování procesních práv a musí pomoci s předložením důkazů.

Praktickou těžkostí spojenou s vyhlášením práva na advokáta je nedostatek povědomí o právu na obhajobu a konkrétně o právu na advokáta a jeho službě v církvi. Většina křesťanů má pravděpodobně jen minimální znalosti o církevním právu a o procesních normách. Nezasvěcenému se mohou zdát kanonická řízení komplikovaná a jednotlivé kánony jako zbytečné formality. Tím více je služba advokáta potřebná těm, kdo se cítí být poškozeni správním rozhodnutím a jejichž problém je předmětem kanonického řízení. Je tedy třeba šířit se o této službě a také vysvětlovat smysl a cíl poslání advokátů v církvi.

Jinou těžkostí je nedostatek patřičně vyškolených advokátů. Těžko je očekávat odpovídající vědomosti a nezbytnou praxi od těch, kteří mají jen několik základních zkoušek z církevního práva. K tomu, aby se advokát stal skutečným odborníkem, potřebuje akademické školení a také praktické zkušenost. Na diecézní úrovni by volba odvolávajícího se neměla být omezena na ty advokáty, kteří jsou oficiálně schváleni diecézním biskupem. Advokáti, kteří by přišli kvůli jednotlivým případům z okolních diecézí, by snad mohli přinést jistý neklid mezi domácí diecézní úředníky. Když však diecézní biskup schválí kompetentního advokáta odjinud, pokud o něj odvolávající se žádá, pravděpodobně tím zaručí větší nestrannost v řízení a dá tím také najevo, že spravedlnost má přednost před snadnými a lacinými řešeními.³⁴

Když se hierarchické odvolání dostane k římské kongregaci, odvolávající se si musí ustanovit advokáta, kterého si může zvolit pouze mezi členy *Corpus Sanctae Sedis Advocatorum*.³⁵ Toto je nepochybně velká pomoc pro všechny, kdo neznají jazyk a způsoby řízení vatikánských kuriálních úřadů. Na druhé straně advokáti, kteří mají omezenou znalost místních poměrů a zvyklostí, ze kterých odvolávající se pochází, mohou mít těžkosti v zastupování takových případů.

³² Zenon Grochowski, „Giustizia amministrativa presso la Signatura Apostolica,” *Jus Ecclesiae* 4 (1992) 14, 20–21.

³³ Francesco D’Ostilio, „Gli istituti della vita consacrata nelle decisioni del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica,” *Claretianum* 27 (1987) 322. Apoštolská signatura dosud oficiálně nepublikuje svoje rozhodnutí, tak jako to činí Římská rota od roku 1909. Některá rozhodnutí Apoštolské signatury však byla publikována příležitostně v časopisech *Apollinaris*, *Claretianum*, *Monitor Ecclesiasticus*, *Periodica* a také v Pio Vito Pinto, *La giustizia amministrativa della Chiesa* (Miláno: Giuffrè Editore, 1977) 252–350.

³⁴ Beal, „Making Connections: Procedural Law and Substantive Justice,” 153.

³⁵ *Pastor bonus*, art. 183; „Regolamento generale della Curia Romana,” Art. 122.1; Jan Pavel II., „M.P. Iusti iudicis”, 28. 6. 1988: *AAS* 80 (1988) 1258–1261 a Státní sekretariát, „Ordinatio ad exsequendas Litteras Apostolicas ‚Iusti iudicis’ motu proprio datas”, schválená papežem 23. 6. 1990: *AAS* 82 (1990) 1630–1634.

Služba advokátů v církvi je poslání, které slouží jak jednotlivcům, když se cítí být poškozeni, tak také církevním představeným v případech, kdy spravedlnost a řád jsou napadány. Zkušený advokát u vatikánské kurie, Carlo Gullo, se vyjádřil, že bez konkrétní služby advokátů, kteří musí být *integrissimi defensores*, by kanonická obhajoba práv křesťanů v církvi a také jejich procesní právo na obhajobu nebyla nic víc než jen mrtvá vyhláška.³⁶

Závěr a hodnocení

Mezi principy, které řídily reformu kodexu kanonického práva po Druhém vatikánském koncilu, byl požadavek jasněji artikulovat práva, která mají jednotliví křesťané v církvi, a také stanovit způsoby, kterými by se křesťané mohli svých práv domáhat. Sedmý z principů pro revizi kodexu stanovil nutnost vyhlášení správních řízení, které by umožnili obhajobu práv těm, kteří se cítí být poškozeni rozhodnutím správní autority.³⁷ Odvolání proti správnímu řízení je jedinou kanonickou cestou v obnoveném kodexu pro domáhání se práv, která by byla poškozena rozhodnutím církevní správní moci. Tato studie se zabývala pouze jedním aspektem řízení o správném odvolání, totiž jak kánony, které regulují správní odvolání, zaručují jednotlivým stranám právo na obhajobu, jehož jádrem je právo na podílení se v řízení.

Na jedné straně, co se týká práva na obhajobu, obnovený Kodex přináší dvě novinky oproti kodexu z roku 1917:

1. Kánon 1734 vyhlašuje povinnost předběžného odvolání dříve, než se smí podat formální odvolání k vyššímu představenému.
2. Kánon 1738 zaručuje právo využívat služeb advokáta během celého řízení o správním odvolání.

Na druhé straně odvolávající se, který se cítí být poškozen správním rozhodnutím, nemá zaručeno právo seznámit se se všemi důvody rozhodnutí nebo nahlédnout do materiálů, které byly podkladem pro rozhodnutí. Odvolání proti správnímu rozhodnutí nezaručuje stranám možnost předložit důkazy, přizvat svědky, použít služeb znalců a právo být vyslechnut vyšším představeným, který má rozhodnout hierarchické odvolání. Krok podobný zveřejnění obsahu soudního spisu, který je kritický pro právo na obhajobu v soudním řízení, není formálně zaručen v hierarchickém odvolání. To znamená, že strany ve správním řízení nemají právo dovědět se o důkazech a vysvětlení, která jsou součástí

³⁶ Carlo Gullo, „Gli avvocati: Artt. 183-185 Cost. Ap. Pastor Bonus,” in *La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor Bonus.* ed. Piero Antonio Bonet and Carlo Gullo (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1990) 547.

³⁷ *Communicationes* 1 (1969) 83.

hierarchického rozhodnutí. Kánon 1738 neříká nic o právu na advokáta pro autora správního rozhodnutí. Celkem vzato kánony 1732–1739 zaručují stranám příliš málo práva na obhajobu, příliš málo možnosti podílet se na řešení odvolání proti správnímu rozhodnutí, svěřují vyřešení hierarchického odvolání téměř výlučně do rukou vyššího představeného a tak činí z jednotlivých stran spíše předměty řízení, ne osoby, které se mají zodpovědně podílet na obhajobě svých práv.

Resumé

Během reformy kodexu kanonického práva po Druhém vatikánském koncilu byla snaha mezi jiným obnovit také řízení, která slouží křesťanům k domáhání se jejich práv v Církvi. Jedním z důležitých prvků při domáhání se práv během kanonických řízení je právo na obhajobu, které zaručuje jednotlivým stranám možnost podílet se na řízení. Tato studie analyzuje, jak se právo na obhajobu uplatňuje během odvolání proti správnímu rozhodnutí (kánony 1732–1739).

Abstract

The Right of Defense in the Procedure for Recourse against Administratives Decrees

Following the Second Vatican Council an effort was made to develop new and more adequate means of protecting the rights of the faithful in the Church. Among the elements of the juridic protection of rights, the 1983 Code of Canon Law attributes great importance to the right of defense that guarantees the concrete possibilities for each party to a dispute to participate in the procedure. The article studies how the present legislation of the Latin Church honors the right of defense in the procedure for recourse against administrative decrees (cc. 1732–1739).

Zusammenfassung

Verteidigungsrecht im Laufe des Prozesses der Verwaltungsberufung

Während des Prozesses der Reform des *Codex iuris canonici* nach dem Zweiten vatikanischen Konzil gab es auch unter anderem eine Sehnsucht nach der Restaurierung des Verfahrens, das den Gläubigen bessere Einforderung ihrer Rechte in der Kirche gewährleisten sollte. Eine der bedeutendesten Punkte bei der Einforderung der Rechte im Laufe des kanonischen Verfahrens ist auch das Verteidigungsrecht, das den einzelnen Parteien eine Möglichkeit, an dem Verfahren teilzunehmen, garantiert. Diese Studie leistet eine Analyse, wie das Verteidigungsrecht während einer Berufung gegen Verwaltungsentscheidung wirkt (c. 1732–1739).

Riasunto

Il diritto alla difesa nel processo di appello amministrativo

Durante la riforma del Codice di diritto canonico dopo il Concilio Vaticano II, c'era sforzo tra l'altro anche di racchiudere i processi che aiutano ai cristiani di rivendicare i loro diritti. Uno degli elementi importanti nella rivendicazione dei diritti durante il processo canonico è il diritto alla difesa che rende possibile alle parti la partecipazione al processo. Questo saggio analizza come si applica il diritto alla difesa durante l'appello contro la decisione amministrativa (cann. 1732–1739).

O autorovi

Jiří Kašný, salesián a kněz, studoval teologii pod vedením Františka Miší a Josefa Zvěřiny a církevní právo na Papežské salesiánské univerzitě v Římě a na Catholic University of America ve Washingtonu, D.C. Nyní vyučuje církevní právo na Papežském College Josephinum a je soudcem u diecézního církevního soudu v Columbus, Ohio.

Jiří Kašný, salesian and priest, studied theology under František Miša and Josef Zvěřina, canon law at the Pontifical Salesian University in Rome and the Catholic University of America in Washington, D.C. He is an assistant professor at the Pontifical College Josephinum and a judge at the diocesan tribunal in Columbus, Ohio.

Priester Jiří Kašný S.D.B. studierte Theologie unter der Leitung Herren František Miša und Josef Zvěřina, als auch Kirchenrecht auf der päpstlichen Salesianeruniversität in Rom und auf Catholic University of America in Washington, D.C. Jetzt lehrt er Kirchenrecht auf Pontifical College Josephinum und dient als Richter am kirchlichen Diözesengericht in Columbus, Ohio.

Jiří Kašný, sacerdote salesiano, ha studiato teologia sotto la direzione di František Miša e Josef Zvěřina, e il Diritto Canonico nella Pontificia Università Salesiana e nella Catholic University a Washington, D. C. Attualmente insegna il Diritto Canonico nella Pontifical College Josephinum ed è giudice del Tribunale Interdiocesano a Columbus, Ohio.

**INTERNETOVÁ STRÁNKA
SPOLEČNOSTI PRO CÍRKEVNÍ PRÁVO**

je přístupná na adrese:

<http://www.prf.cuni.cz/spolky/spcp>

v jednotlivých rubrikách najdete:

- 1.** Všeobecné informace o Společnosti pro církevní právo
(kontakt, složení orgánů, čestní členové, Stanovy společnosti)
- 2.** Informace o chystaných i již proběhnutých akcích
- 3.** Články z jednotlivých čísel časopisu Revue pro církevní právo
- 4.** Právní předpisy ČR z oblasti konfesního práva od roku 1855
do současnosti
(u norem vydaných po roce 1945 i jejich plná znění)
- 5.** Dokumenty z oblasti konfesního i církevního práva
- 6.** Seznam literatury a diplomových prací oboru
(průběžně doplňováno a rozšiřováno)
- 7.** Rubriku Odkazy na jiné www stránky
(Vysoké školy, vědecké instituce, knihovny etc.)

Stránka je průběžně doplňována a aktualizována.

Rovněž je s námi možný i kontakt přes e-mail:

SPCP@ius.prf.cuni.cz

Základní změny v kanonickém trestním právu

Stanislav Přibyl

I. Formální změny

Nové kanonické trestní právo se v mnohem liší od předchozí úpravy, obsažené v CIC/1917. Pátá kniha starého kodexu se nazývá „Trestné činy a tresty“ (*De delictis et poenis*), zatímco CIC/1983 obsahuje trestní právo v šesté knize, pojmenované „Sankce v církvi“ (*De sanctionibus in Ecclesia*)¹. Vhodnost nově zvoleného pojmu *sanctio* spočívá v možnosti zařadit sem nejen tresty a trestní opatření, nýbrž také pokání ukládaná „k náhradě nebo zostření trestu“².

Odlišné je také členění příslušných hlav obou kodexů, obsahujících trestní právo. Pátá kniha CIC/1917 obsahuje tři části (*partes*): 1. Trestné činy (*De delictis*, c. 2195–2213), 2. O trestech všeobecně (*De poenis in genere*, c. 2214–2314), 3. Tresty na jednotlivé trestné činy (*De poenis in singula delicta*, c. 2314–2414). Šestá kniha CIC/1983 se rozděluje pouze na dvě části: I. Trestné činy³ a tresty – obecné normy (*De delictis et poenis in genere*, c. 1311–1363), II. Tresty za jednotlivé trestné činy (*De poenis in singula delicta*, c. 1364–1399).

Důležitější je však rozdíl v umístění knih obsahujících trestněprávní úpravy v obou kodexech. Zatímco pátá kniha CIC/1917 je závěrečná a následuje po čtvrté knize, obsahující procesní právo, CIC/1983 zařazuje trestní právo *před* procesní právo, obsažené v následující sedmé a závěrečné hlavě. Takové umístění „odpovídá systematickému kritériu právní logiky, která dává hmotnému právu předcházet před formálním (=procesním), jehož úlohou je právě ochrana práv plynoucích z hmotného práva“⁴.

Další změnou je snížení počtu trestněprávních kánonů z 220 na 89. Taková redukce není pouze kvantitativní záležitostí: vypovídá něco o podstatné změně přístupu církve k otázce trestání a obecněji k pojetí práva a jeho aplikace. Nebezpečí kumulace trestů a jejich příliš časté aplikace si byl ostatně vědom již zákono-

¹ Oficiální český překlad zní: „Církevní tresty“ – *Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny*, Praha 1994, s. 575.

² Cf. c. 1312 § 3 CIC/1983.

³ Oficiální překlad zní: zločiny.

⁴ Di Mattia G., Sostanza e forma nel nuovo diritto penale canonico, in: Il nuovo Codice di Diritto Penale Canonico. Novità, motivazione e significato, Roma 1983, s. 411.

dárce CIC/1917, a proto zařadil na začátek druhé části páté knihy ustanovení Tridentského koncilu nabádající pastýře k humánnímu ukládání sankcí. Plnokrevný styl tohoto dokumentu stojí za doslovnou citaci v překladu oficiální české verze CIC/1917:

„Kán. 2214 § 2 – Budiž však přihlíženo k napomenutí círk. sněmu trid., sez. XIII, o nápr., hl. 1.: Necht' biskupové a jiní ordináři mají na paměti, že jsou pastýři, ne hrdlořezí⁵, a že mají být v čele svých podřízených ne tak, aby nad nimi vládli, nýbrž aby je milovali jako syny a bratry, a necht' se snaží, aby je zdržovali povzbuзовáním a napomínáním od nedovoleného, aby nebyli nuceni, když se dopustí trestného činu, trestat je náležitými tresty; stane-li se přesto, že ti se z lidské slabosti v něčem proviní, jest jim zachovat onen apoštolův příkaz, aby je přesvědčovali, zapřísahali a kárali se vší dobrotnou a trpělivostí, jelikož často vůči těm, kdož mají být napraveni, zmůže víc blahovůle než drsnost, víc napomenutí než hrozba, víc láска nežli moc; bylo-li by však pro vážnost trestného činu zapotřebí prutu, nutno užít tvrdosti s mírností, spravedlnosti s milosrdenstvím, přísnosti svlídností aby kázeň, pro lid blahodárná a nutná, byla zachována bez příkrosti a se polepšili, kdož byli pokáráni, anebo, nechť jí-li se napravit, ostatní byli blahodárným příkladem jich potrestání zdrženi od přestupků.“⁶

Stížnosti, že tento kánon v CIC/1983 chybí, jsou spíše ojedinělé: „Je nám však líto, že v novém kodexu byl vynechán nádherný tridentský text, citovaný v c. 2214 předchozího kodexu. Tento úryvek byl dosti dlouhý, avšak plný pastorální moudrosti, lidskosti a lásky, a zároveň jedinečně aktuální, a proto by bylo vhodné jej zachovat i v novém zákonodárství“⁷. Takové přání splnil svým způsobem až zákonodárce Kodexu kánonů východních církví z roku 1990 (CCEO). Z bohaté kanonické tradice křesťanského východu vybral Trulský synod (r. 692) a nechal se jím inspirovat v úvodním kánonu titulu XXVII – *De sanctionibus poenalibus in Ecclesia*. C. 1401 CCEO chápe trest jako nezbytnou léčebnou proceduru, není-li jiné pomoci: „Protože Bůh používá všech prostředků k tomu, aby přivedl zpět ztracenou ovci, ti kdo od něho obdrželi moc rozvazovat a svazovat, ať opatří vhodný lék na nemoc těch, kdo zhřešili, ať je napomínají, vyčítají jim, vyzývají je s veškerou trpělivostí a naukou, a ať také ukládají tresty, aby vylečili rány, způsobené deliktem, a to způsobem, který pachatele nevhání do propasti zoufalství, ani nepopouští brzdy až k bezuzdnému životu a pohrdání zákonem.“⁸

⁵ lat.: *pastores non percussores esse*

⁶ Cit. podle: Kop F., Překlad kodexu kanonického práva, Olomouc 1969. Povolení překladu: PCI Řím 22. 1. 1948, č. prot. 8/47. Z téhož pramene cituji také překlady všech ostatních kánonů CIC/1917.

⁷ Chiapetta L., Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale. II, Napoli 1988, s. 422.

⁸ Překlad vlastní.

Takový styl je dnešní západní střízlivé mentalitě cizí. Zároveň mají c. 2214 § 2 CIC/1917 i c. 1401 CCEO charakter spíše programový a nikoli normativní. Jde spíše o to, jak se principy v těchto vznešeně formulovaných, avšak příliš široce koncipovaných proklamacích promítají do ostatních norem příslušných kodexů a především do aplikační praxe. A zde CIC/1983 uspěje, i když neobsahuje žádnou programovou normu o nezbytném milosrdenství a o trestu jako nejkrajnějším opatření (*extrema ratio*).

Předně stanoví aplikační zásadu, že „tresty se stanovují jen v té míře, v jaké jsou opravdu nutné k lepšímu zachovávání církevní kázně“ (c. 1317). Dále nový kodex uvádí demonstrativní výčet opatření, kterých má ordinář užít, dříve než přistoupí k trestům: „Ordinář se postará o provedení soudního nebo správního řízení za účelem uložení nebo úředního prohlášení trestu pouze tehdy, když poznal, že ani bratrským napomenutím ani důtkou ani jinou cestou pastorační péče nelze dostatečně napravit pohoršení, obnovit spravedlnost a naprawit viníka“ (c. 1341). Ordinář může navíc sáhnout k trestním opatřením a k pokání: „Kromě toho se používá trestních opatření a trestního pokání, a to trestních opatření hlavně k předcházení zločinům, trestního pokání k náhradě nebo zosření trestu“ (c. 1312 § 3). Opatrnost při ukládání trestů je v CIC/1983 doplněna také automaticky danou ochotou upustit od trestání, změní-li se zákon: „Jestliže pozdější zákon zruší zákon nebo alespoň trest, tento trest ihned zaniká.“ (c. 1313 § 2)⁹. „Tento paragraf ukazuje naprosto zřetelně, jak je trestní právo založeno na největší možné mírnosti“.¹⁰

Zákonodárce CIC/1983 měl však jinou, rovněž programovou starost, odlišnou od zákonodárce CIC/1917 a snad i CCEO. Po II. Vatikánském koncilu vládla v širokých církevních kruzích velmi antijuridická nálada. Jestliže církevní právo jitřilo sensibilitu věřících tvrdostí a nesmlouvavostí mnohých norem starého kodexu, kanonické trestní právo bylo předmětem odporu na prvním místě. Jak může církev, která učí odpouštějící lásce k bližnímu (sedmdesát sedmkrát, srov. Mt 18, 22) trestat ty, kteří pochybili? Odkud vůbec církev bere právo stanovit a ukládat tresty?

Kánon 1311 CIC/1983 završuje téměř dvě desetiletí diskusí jednoznačnými slovy, která v podstatě opakují znění c. 2214 § 1 CIC/1917: „Církev má vrozené a vlastní právo trestat věřící, kteří spáchali trestný čin¹¹“. CIC/1917 formuloval takové právo církve v jiném kontextu. Mezi katolíky snad nikdo nepochyboval o právu církve trestat provinilé věřící, zato však se církev v té době ostře vyme-

⁹ Naproti tomu c. 2226 § 3 starého kodexu uvádí: „Ruší-li se pozdějším zákonem zákon nebo jen trest, pomíjí trest ihned, leč by šlo o censury, v něž kdo již upadl.“

¹⁰ Sebott R., Das kirchliche Strafrecht. Kommentar zu den Kanones 1311–1399 des Codex iuris canonici, Frankfurt am Main 1992, s. 29.

¹¹ Viz pozn. 3.

zovala vůči sekularizačním tendencím států, a právě jim je adresováno sebevy-mezení církve v oblasti trestní jurisdikce vůči svým věřícím, vlastně vůči *všem* věřícím (neboť c. 12 CIC/1917, na rozdíl od c. 11 CIC/1983, rozšířil závaznost ryzé církevních zákonů na všechny pokřtěné, nejen na katolíky): „Církev má vrozené a vlastní právo, nezávislé na kterékoli lidské moci, stíhat provinilce, jí podřízené, jak duchovními, tak také časnými tresty.“ (c. 2214 § 1 CIC/1917). Totéž vrozené a vlastní právo (*ius nativum et proprium*), které formuluje c. 1311 CIC/1983, již není určeno pouze státům a světským autoritám, nýbrž také věřícím, kteří jsou v plném společenství katolické církve (srov. c. 205 CIC/1983).

Formulace *ius nativum et proprium* se nachází v CIC/1983 ještě v c. 747 § 1 a 1254 § 1, nebo v podobné variantě *ius nativum et independens* v c. 362. *Ius nativum* je právo, které má původ v samotné podstatě církve: nedošlo k jeho získání nebo poskytnutí ze strany vnější, mimocírkevní autority. Opakem by bylo *ius aquisitum*, právo získané, nabyté. *Ius proprium* lze charakterizovat slovy CIC/1917, která jej rozvádějí: je to právo „nezávislé na kterékoli lidské moci“ (*independens a qualibet humana auctoritate*).

Rozdílnost přístupu zákonodárců CIC/1917 a CIC/1983 se projevuje také v programové absenci definicí v novém kodexu. Ten se nemá stát učebnicí a zároveň považuje definice za „nebezpečné“¹². CIC/1917 se v c. 2195 § 1 pokusil o definici trestného činu: „Názvem trestný čin se ve smyslu církevního práva rozumí zevní a mravně přičitatelné porušení zákona (*externa et moraliter imputabilitas*), v němž je připojena aspoň neurčitá kanonická sankce.“ Nicméně stačí srovnat tuto definici s c. 1321 CIC/1983, a nemůže nám uniknout zásadní podobnost pojmu trestného činu v novém kodexu s definicí CIC/1917: „§ 1 – Trestán je ten, kdo se dopustil vnějšího porušení zákona, nebo příkazu, které je těžce přičitatelné z důvodu zlého úmyslu nebo nedbalosti. § 2 – Trestem, stanoveným zákonem nebo příkazem, je postižen ten, kdo úmyslně porušil zákon nebo příkaz; kdo to však učinil opomenutím povinné péče, není trestán, pokud zákon nebo příkaz nestanovil jinak.“ Je vidět, že některé změny oproti CIC/1917 jsou spíše formálního rázu.

Podobně je tomu také s volbou nové terminologie. Pojem „odvetných trestů“ (*poenae vindicativae* – c. 2286–2305 CIC/1917) byl v CIC/1983, c. 1336–1338, nahrazen těžko přeložitelným pojmem *poenae expiatoriae* – tresty usmířující, odčinující¹³. Historickým pramenem tohoto termínu je citát z Augustinova díla *De civitate Dei*¹⁴. Podstata těchto trestů však zůstává stejná a vyjadřuje ji vý-

¹² „Consulto omissae sunt definitiones, quippe quod Codex non est manuale scholasticum et in iure definitiones ipsae periculosae sunt; principia tamen clare erui possunt ex canonibus“, *Communicationes*, 15 (1984), s. 38.

¹³ Oficiální český překlad zvolil pojem „tresty pořádkové“.

¹⁴ De civ., 21, 13.

stižně c. 2286 CIC/1917: „Odvetné tresty jsou ony, které směřují přímo k odpykání trestného činu, takže jich prominutí nezávisí na odpadnutí pachatelovy zatvrzelosti“. *A contrario* prominutí nápravných trestů, cenzur, závisí na osobní nápravě pachatele.

II. Některé obsahové změny

Jiné změny však skutečně vyjadřují odlišnou orientaci a nové chápání autority i důstojnosti lidské osoby ze strany církve. CIC/1983 zrušuje zásadní trestní neodpovědnost kardinálů a zmírněnou trestní odpovědnost biskupů, kterou stanovil c. 2227 § 2 CIC/1917: „Kardinálové S. Ř. C. podléhají trestnímu zákonu a biskupové samočinným trestům suspenze a interdiktu, jen když jsou výslovně zmíněni“. Nový kodex také nezná diskriminační opatření vůči ženám, které se velmi nenápadně skrývá v c. 2218 § 1 CIC/1917: „Při rozhodování o trestech budiž zachována přiměřenost trestnému činu se zřetelem k přičitatelnosti, pohoršení a škodě; pročež musí přicházet v úvahu nejen předmět a vážnost zákona, ale také věk, znalosti, vzdělání, *pohlaví*, povolání a duševní stav provinilců, …“.

Dnešnímu odmítání principu kolektivní viny také neodpovídají ustanovení o *místním* interdiktu v c. 2268–2273 CIC/1917. Nový kodex se důsledně přidržuje principu osobní odpovědnosti a zná pouze *osobní* interdikt (c. 1332).

Zmizely také trestné činy, které jsou spíše hříchy *in foro interno*, a jsou dnes posuzovány na základě výsledků moderní psychologie podstatně jinak, než před mnoha desetiletími. Sotva by bylo možné v novém kodexu zachovat ustanovení c. 2350 § 2 o sebevraždě a o pokusu o sebevraždu: „Kdo vztáhne sám na sebe ruku, nastala-li smrt, budiž zbaven církevního pohřbu podle předpisu kán. 1240 § 1, bod 3.; jinak budiž vyloučen z legitimních církevních úkonů, a je-li to duchovní, budiž suspendován na dobu, kterou určí ordinář, a odstraněn s obročí anebo úřadů, s nimiž je spojena duchovní správa vnitřního nebo zevního obooru“. Totéž platí o bigamii, kterou nový kodex rovněž neuvádí mezi trestními činy, zatímco CIC/1917 formuluje její skutkovou podstatu a stanoví trest za ni v c. 2356: „Bigamisté, to jest ti, kdož, ačkoli jim v tom brání manželský svazek, se pokusí o další manželství, třebas jen tak zvané občanské, jsou bez dalšího bezectní (*infames*); a setrvají-li, pohrdnuvše ordinářovým napomenutím, v nedovoleném pohlavním společenství, buďtež podle různé vážnosti provinění exkomunikováni nebo potrestáni osobním interdiktem.“

Největším problémem předkoncilního trestního práva je však přílišný výskyt trestů samočinných, *latae sententiae*. V samotném CIC/1917 je na padesát exkomunikací *latae sententiae*. Tento problém vystihla rekodifikační komise v devátém z deseti principů, jichž se bude držet nový kodex: „V otázce donucovacího práva, jehož se církev, jakožto vnější (*externa*), viditelná a nezávislá společnost

nemůže vzdát, at' jsou tresty v zásadě *ferendae sententiae*, a at' se ukládají pouze *foro externo*. Tresty *latae sententiae* at' se omezí na nemnoho případů a at' se ukládají pouze za nejtěžší trestné činy.¹⁵

Proto CIC/1983 obsahuje pouze sedm trestných činů, jejichž spáchání automaticky přivodí exkomunikaci *latae sententiae*. Pět z nich je vyhrazeno¹⁶ Svatému stolci: c. 1367 – znesvěcení eucharistických způsob, c. 1370 § 1 – fyzické napadení papeže, c. 1378 § 1 – rozhřešení spoluvinika hříchu proti šestému přikázání, c. 1382 – biskupské svěcení bez papežského pověření, c. 1388 § 1 přímé porušení zpovědního tajemství; dvě jsou nevyhrazené: c. 1364 § 1 – apostaze, hereze, schizma, c. 1398 – potrat *effectu secuto*. Kodex kánonů východních církví (CCEO, 1990) zašel ještě dálé než CIC/1983 tím, že zcela opustil tresty *latae sententiae*.

CIC/1917 navíc znal suspenze *ex informata conscientia* (c. 2186 a násl.), jejichž zrušení „nelze v poslední čtvrtině 20. století považovat za nic jiného než za samozřejmost“¹⁷.

Odlišný je přístup obou kodexů v otázce trestání deliktů spáchaných z nedbalosti. Pro zákonodárce CIC/1917 jsou trestné, i když sankce má být zmírněna: „Poruší-li kdo zákon v důsledku opomenutí povinné péče, zmenšuje se přičitatelnost měrou, již určí rozumný soudce podle okolností; předvídá-li však věc a opomene-li přesto opatření k jejímu zabránění, jichž by byl užil každý pečlivý člověk, je nedbalost velmi blízko zlému úmyslu“ (c. 2203 § 1). Zato c. 1321 § 2 nového kodexu považuje trestání deliktů z nedbalosti za výjimku: „Trestem, stanoveným zákonem nebo příkazem, je postižen ten, kdo úmyslně porušil zákon nebo příkaz; kdo to však učinil opomenutím povinné péče, není trestán, pokud zákon nebo příkaz nestanovil jinak“. Taková výjimka je obsažena v c. 1389 § 2: „Kdo ze zaviněné nedbalosti nezákonné konal nebo opomenu úkon církevní moci nebo služby, nebo nějaký úkol ke škodě jiné osoby, bude potrestán spravedlivým trestem“¹⁸.

V CIC/1983 je však také jedno důležité trestní ustanovení, o němž lze říci, že „na základě eklesiologie II. Vatikánského koncilu je stanovený trest přísnější než v předcházejícím kodexu“¹⁹. Jedná se o výše uvedené svěcení biskupa bez pa-

¹⁵ Codice di Diritto Canonico. Testo ufficiale e versione italiana, Roma 1984, s. 48–49.

¹⁶ Také samotný institut vyhrazení (rezervace, rezervátu) byl zjednodušen. Byly zrušeny distinkce trestů vyhrazených *a iure* nebo *ab homine* a trestů vyhrazených *simpliciter* nebo *speciali modo* nebo *specialissimo modo*, apod. Cf. Calabrese A., Diritto penale canonico, Milano–Torino 1990, s. 6.

¹⁷ Hrdina I. A., K vybraným aspektům zákonnosti v církvi, in: Revue církevního práva 10, 2/98, s. 86.

¹⁸ „To je však v současném trestním právu jediná výjimka hrozby trestem proti jednání z nedbalosti“ – Sebott R., Das kirchliche Strafrecht..., s. 50.

¹⁹ Sucheczk Z., Le sanzioni penali nella Chiesa, Città del Vaticano, 1999, s. 47.

pežského pověření (mandátu). CIC/1917 v c. 2370 hrozí pouze suspenzí *latae sententiae*: „Biskup konsekrující někoho na biskupa, biskupové nebo místo biskupů kněží, kteří mu při tom přisluhují, a ten, kdo přijme konsekraci bez apoštolského zmocnění proti předpisu kán. 953, jsou již mocí práva suspendováni, dokud jim Apoštolský stolec neudělí dispens“. CIC/1983 za nedovolené svěcení ukládá v c. 1382 exkomunikaci *latae sententiae*: „Biskup, který bez papežského pověření vysvětí někoho na biskupa, a rovněž ten, kdo od něho přijímá biskupské svěcení, upadá do exkomunikace nastupující bez rozhodnutí představeného, vyhrazené Apoštolskému stolci“.²⁰

III. Perspektivy

Při celkovém hodnocení pozitivních změn v novém kodexu se obvykle upozorňuje na nedostatečnou odvahu zákonodárce odstranit tresty *latae sententiae* a zrušit ustanovení nazvané *norma generalis* (obecná norma): „Kromě případů stanovených v tomto nebo v jiných zákonech může být vnější porušení božího nebo kanonického zákona postihováno spravedlivým trestem pouze tehdy, jestliže závažnost zvláštního porušení vyžaduje trest a naléhá nutnost předejít nebo napravit pohoršení.“ (CIC/1983, c. 1399). Toto ustanovení v podstatě reprodukuje c. 2222 § 1 CIC/1917, avšak v kontextu normativy CIC/1983 se příčí výslově uvedenému principu legality trestů, zakotvenému v c. 221 § 3: „Křesťané mají právo, aby byli stíháni kanonickými tresty jen podle zákona“. Trvalo ještě sedm let, do vydání CCEO 1990, aby se zákonodárce církve odvážil odstranit trestání *latae sententiae* a zrušit „obecnou normu“. To je příznivá tendence, která se v budoucnu jistě nevyhne ani latinské církvi.

Resumé

Srovnávací studie trestních norem starého kodexu a CIC/1983 poukazuje na důležité změny mezi oběma úpravami. Probírá nejprve členění trestněprávní materie a její systematické zařazení v obou kodexech i numerickou redukcí kánonů v novém kodexu. Zabývá se otázkou případné programové normy, jakou byl c. 2214 § 2 CIC/1917, i problémem církevní moci trestat věřící za spáchané delikty. Upozorňuje, že nový kodex přináší nejen novou terminologii nebo formální změny a uvádí některé obsahové novinky, které svědčí o novém chápání důstojnosti každého věřícího: zrušení trestní neodpovědnosti kardinálů, odstranění místního interdiktu, zrušení trestních činů sebevraždy a bigamie a podstatné snížení počtu trestů *latae sententiae*. Autor předpokládá v budoucnu jejich zrušení a ještě důslednější aplikaci principu legality.

²⁰ Toto trestní ustanovení nového kodexu již bylo aplikováno v kauze *Lefévre*.

Abstract

The Fundamental Changes of Canon Penal Law

The comparative study on the penal rules of the old code and the CIC/1917 refers to the important differences between both the regulations. Firstly, the study discusses the division of penal law matter and the systematic enplacement in the codes and the numerical reduction of canons in the new one. The study also deals with the question of a possible program rule as the c. 2214 § 2 of the CIC/1917 was and with the problem of the Church's authority to punish faithfuls for committed delicts. The study draws attention to that the new code doesn't bring only a new terminology or formal modifications and mentions the content news that evidences the new understanding of every faithful's dignity: the abolition of the penal law irresponsibility of cardinals, the abolition of a local interdict, the abolition of a suicide and a bigamy as crimes and the substantial reduction of the punishments of *latae sententiae*. The author presupposes the abolition of the punishments of *latae sententiae* in future and the more consistent application of legality principles.

Zusammenfassung

Grundveränderungen im kanonischen Strafrecht

Vergleichsstudie der straflichen Normen des alten *Codex* und CIC 1983 weist auf bedeutende Unterschiede unter beiden Sammlungen hin. Zuerst schildert der Verfasser die Gliederung der strafrechtlichen Materie, ihre systematische Einreihung in beiden Kodexen des kanonischen Rechts und auch die numerische Reduktion dieser Normen im neuen Kodex. Er befasst sich auch mit der Frage einer „Programmsnorm“, wie c. 2214 § 2 CIC 1917 war, und auch mit Problem einer Kirchenmacht, die Gläubige für verübte Delikte zu bestrafen. Der Autor zeigt, dass der neue Kodex nicht nur eine neue Terminologie und formelle Veränderungen mitbringt. Er schildert materielle Neuigkeiten, die ein neues Erfassen der Menschenwürde jedes Gläubigen bezeugen. Es geht um z.B.: Aufheben der strafrechtlichen Immunität der Kardinale, Abschaffung des Lokalinterdikts, Beseitigung der Bigamie und des Selbstmords als Strafdelikte, und auch Verminde rung der Anzahl der Strafen *latae sententiae*. Der Verfasser setzt in der Zukunft ihre Abschaffung und auch folgerichtige Aplikation des Legalitätsprinzips voraus.

Riassunto

I cambiamenti fondamentali del diritto penale cattolico

Uno studio comparativo delle norme penali del vecchio codice e del CIC-1983 fa notare gli importanti cambiamenti tra ambedue i regolamenti. All'inizio si occupa della divisione della materia penale e della sua collocazione sistematica in ambedue i codici, nonché della riduzione numerica dei canoni nel nuovo codice. Pone la questione di una eventuale norma programmatica, come era il c. 2214 § 2 del CIC-1917, e anche il proble-

ma del poter della Chiesa di punire i fedeli delinquenti. Avverte che il nuovo codice non porta soltanto una nuova terminologia o dei cambiamenti meramente formali, ed esemplifica alcune novità del contenuto che dimostrano una nuova comprensione della dignità di ciascun fedele: l'abolizione della irresponsabilità penale dei cardinali, la soppressione dell'interdetto locale, l'abolizione dei delitti di suicidio e di bigamia e una sostanziale riduzione quantitativa delle pene *latae sententiae*. L'autore presuppone per il futuro la loro soppressione e un'applicazione del principio di legalità ancora più conseguente.

O autorovi

Stanislav Přibyl se narodil roku 1966 v Praze. Právnickou fakultu Univerzity Karlovy absolvoval v r. 1989. Nyní studuje na právnické fakultě Lateránské univerzity v Římě. Je členem pracovního výboru Společnosti pro církevní právo v Praze.

Stanislav Přibyl was born in Prague in 1966. He finished his studies at the Law Faculty of Charles University in 1989. In 1990 he started theological studies at the Catholic Theologic Faculty of Charles University. He continued and finished these studies at the Pontifical Lateran University in Rome. Now he is a student of the Law Faculty of this university. He is a member of the directors board of the Church Law Society.

Stanislav Přibyl wurde 1966 in Prag geboren. Sein Studium an der juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag hat er im Jahre 1989 abgeschlossen. In dieser Zeit studiert er an der juristischen Fakultät der Lateranuniversität in Rom. Er ist Mitglied des Ausschusses der Gesellschaft für Kirchenrecht zu Prag.

Stanislav Přibyl è nato nel 1966 a Praga. Nel 1989 è stato laureato in diritto nella Facoltà di giurisprudenza dell'Università di Carlo a Praga. Nel tempo attuale studia il Diritto Canonico nella Pontificia Università Lateranense a Roma. Fa parte del comitato della Società di Diritto Canonico a Praga.

**Desátý ročník Akademických týdnů
v Novém Městě nad Metují**

se koná

ve dnech 29. 7.–11. 8. 2000,

pod záštitou Biskupství královéhradeckého, Řádu bratří kazatelů a Nového
Města nad Metují a ve spolupráci s Českou křesťanskou akademií.

Je připraven bohatý přednáškový program.

Jako přednášející vystoupí:

Mons. Dominik Duka OP, RNDr. Jiří Grygar, Prof. ThDr. Jan Milíč Lochman,
PhDr. Leo Pavlát, Doc. ThDr. Martin Prudký, Dr. phil. Jiřina Prekopová,
Mgr. Pavel Smetana, Doc. PhDr. Jan Sokol, PhDr. Miloš Šolle, CSc.,
Doc. JUDr. Jiří R. Tretera OP, P. Tomáš Vlasák
a mnoho dalších.

*Více informací Vám rádi poskytneme na adresu: Akademické týdny,
Vrchoviny 69, 549 01 Nové Město nad Metují. Telefon 0443/22302.*

Akta katedrálních kapitul hnězdenské církevní provincie jako pramen k provinciálním synodám 15. století

PhDr. Pavel Krafl, Dr.

Počátkem 15. století se objevuje v Polsku nový pramen - katedrální kapituly začínají zaznamenávat svá jednání. Zápisky mají charakter objektivně formulovaných aktových záznamů. Cílem článku je zhodnotit význam těchto akt jako pramenu pro studium provinciálních synod hnězdenské církevní provincie v 15. století. Dochovaná akta z jednání katedrálních kapitul v Hnězdně, Poznani, Włocławku, Krakově a Płocku vydával Bolesław Ulanowski; akta prvních třech jmenovaných kapitul vyšla samostatně, akta zbylých dvou ve sborníku *Archiwum Komisyj historycznej*.¹

Polské diecéze. Na počátku 12. století existovaly pod metropolitní pravomocí hnězdenského arcibiskupa biskupství v Krakově, Poznani, Vratislaví a Płocku. Za knížete Boleslava III. Křivoústého (1102–1138) se objevují první zmínky o biskupství pomořském, włocławském a lubušském. Koncem 12. stol. získal biskup v západním Pomoří pro svoji diecézi právo exempce. Ve 14. století polský stát ztrácí svrchovanost nad prostory diecézí vratislavské a lubušské, které ovšem i nadále zůstávají součástí hnězdenské církevní provincie. Roku 1375 se církevní metropolí stalo arcibiskupství haličské (založeno r. 1367), v r. 1414 přenesené do Lvova. Ujalo se diecézí v Přemyšli, Chełmu, Vladiměři, Kamienci, Kijevě a Seretu. Hnězdro získalo biskupství, která vznikla nově v zemích litevských: Vilnius a Miedniki. Roku 1418 obdržel hnězdenský arcibiskup hodnost primasovskou.²

Provinciální synody. Provinciální synody byly shromážděním biskupů a převážně vyššího kláru diecézí církevní provincie. Svolával ji metropolita nebo

¹ *Acta capitularum nec non iudiciorum ecclesiasticorum selecta*, I., Kraków 1894 (dále ACIE); *Acta capitularum Cracoviensis et Plocensis selecta (1438–1523; 1438–1525)*, Archiwum Komisyj historycznej, T. 6, Kraków 1891, s. 1–296 (dále ACCP).

² Władysław Abraham, *Organizacja kościoła w Polsce do połowy wieku XII*, 2. wydanie, Lwów 1893, s. 94–108; Zygmund Sułowski, *Struktura organizacji diecezjalnej kościoła polskiego w wiekach średnich*, in: Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce, I, red. Mariam Pechowicz, Lublin 1969, s. 76 - 80; Urszula Borkowska, *Odbudowa i rozwój (2 pol. XI i XII w.)*, in: Chrześcijaństwo w Polsce. Zarys przemian 966–1979, red. Jerzy Kłoczowski, Lublin 1992, s. 58–59.

jeho zástupce. Sloužila k řešení aktuálních otázek života církevní provincie. Arcibiskup na ní vydával provinciální statuta, což byl soubor ustanovení normativního charakteru. Hlavním impulsem pro svolávání kanonicky vyhraněných provinciálních synod se stalo rozhodnutí 4. lateránského koncilu r. 1215. V rámci celku provinciálních synod hnězdenské církevní provincie ve středověku lze vysledovat několik období. První perioda, která se časově kryje s 13. stoletím a zasahuje do počátku století 14., je obdobím emancipace polské církve. Provinciální synody se staly prostředníkem při prosazování církevního práva do každodenního života církve a kanonickoprávních pravidel do života farníků. 14. století je od své druhé čtvrtiny obdobím relativního klidu synodálních aktivit na provinciální úrovni. V 15. století hnězdenští arcibiskupové svolávali provinciální synody často a hlavně pravidelně. Arcibiskup Mikuláš Trába vydává svoji kodifikaci partikulárního práva církevního (1420). Ve vztahu církve a státu se stávají provinciální synody v druhé polovině 15. a první polovině 16. století schvalovacím orgánem pro královské kontribuce mezi klérem.³

Stručné protokolární záznamy kapitulních akt informují o skutečnosti svolání provinciální synody, o termínech a místech konání synod. Písář akt zaznamenával členy kapitul, kteří byli vysláni jako delegáti na synodu, a údaj o výši diet přiznaných jim na jednání kapituly na cestu. Mnohdy ze zápisů rovněž vysvítá i téma, které mělo být na provinciální synodě projednáváno;⁴ případně výsledky a usnesení synody - převážně údaje o schválených kontribucích z kléru. Výjimečně je do aktu opsán statut vzešlý ze synody⁵ nebo jiná listina, která byla vydána po synodě a má vztah k jejímu jednání.⁶ Záznamy (o synodách) jsou u všech kapitol útržkovité, byly vedeny nepravidelně. Největší pravidelnost lze vysledovat u záznamů z jednání hnězdenské kapituly, a to obzvláště po r. 1435,

³ Pavel Krafl, *Přehled provinciálních synod Hnězdna z let 1206–1503*, Slovanské historické studie, 25, 1999, s. 5, 8. O hnězdenských provinciálních synodách (včetně středověkých) dále syntetické práce: Tadeusz Gromnicki, *Synody prowincyjonalne oraz czynności niektórych funkcyonariuszów apostolskich w Polsce do r. 1357*, Kraków 1885; Piotr Kalwa, *Pierwszy polski synod plenarny wraz z orędziem episcopatu polski do duchowieństwa i wiernych w sprawie uchwał tegoż synodu poprzedzony rysem historycznym prowincjonalnego ustawodawstwa synodalnego w Polsce przedrozbiorowej*, Towarzystwo wiedzy chrześcijańskiej ogólnego zbioru, t. 51, Lublin 1939; Władysław Abraham, *Studia krytyczne do dziejów średniowiecznych synodów prowincyjonalnych kościoła polskiego*, Kraków 1917; Ignacy Subera, *Synody prowincjonalne arcibiskupów gnieźnieńskich*, Warszawa 1971; další literatura viz. P. Krafl, *Přehled*, s. 5–7, 13–33.

⁴ Např. akta krakovské kapituly r. 1480 referují: „de contribucione, libertate ecclesie ac cleri reformatio[n]e, que in sinodo Lanciens[i] pro dominica Reminiscere per dominum archiepiscopum instituta tractanda et proponenda erunt“; ACCP č. 59, s. 232.

⁵ Viz pozn. 32.

⁶ Jedná se o tři listiny vydané po synodách v Uniejowě r. 1414 a Kališi 1420 a doložené v opisech v aktech hnězdenské a plocké kapituly; ACIE I., č. 1521, 1523, s. 321–323; ACCP č. 615, s. 158–160; srov. P. Krafl, *Přehled*, s. 21.

a poté u akt kapituly v Poznani. Akta kapituly ve Włocławku zmiňují provinciální synody ve větší míře až od poloviny osmdesátých let 15. století. Z dochovaných a vydaných akt podávají nejméně informací akta plocké kapituly.⁷

Terminologie. Ve valné většině písali akt pro označení provinciální synody používají označení „sinodus (synodus) provincialis”, místy prosté „sinodus”, které ale může znamenat též diecézní synodu. U záznamů akt poznaňské kapituly z přelomu padesátých a šedesátých let se lze setkat spolu s vedle výše zmíněným i s výrazy „convencio generalis” a „convencio provincialis” (Lęczyca 1459), dále s prostým „convencio” (Kališ 1462) a „sinodus generalis” (Kališ 1462, Lęczyca 1463, Wolborz 1464).⁸ Nahodile je výraz „convencio” použit v hnězdenských aktech z r. 1475 paralelně s výrazem sinodus (ve spojení „sinodus sive convencio”).⁹ Je nutno upozornit na skutečnost, že pojem „convencio” („convencio generalis”) byl vyhrazen pro valné sejmy polského království,¹⁰ o nichž se v kapitulních aktech rovněž objevují frekventované zmínky, hlavně v souvislosti s kontribucemi.

Termíny a místa konání synod. Většina informací o místech a termínech konání provinciálních synod byla zaznamenána před synodou. Jen u menší části synod jsme informováni po jejich ukončení. Z toho důvodu, je-li to možné, je nutné v aktech uváděné informace ověřovat. Stávající záznamy nejsou úplné a systematické; mnohdy údaje potřebné pro lokalizaci a časové zařazení synody chybí. V takových případech nevíme, zda se synoda následně skutečně konala, a v případě, že se konala, zda v termínu a místě uváděném v aktech. Příkladem mylné informace o místě konání je záznam v aktech poznaňské kapituly (z 13. 6. 1497), podle nichž se synoda na sv. Jana Křtitele (tj. 24. 6.) r. 1497 měla konat v Piotrkowě. Akta krakovské kapituly (15. 6. 1497) obsahují informaci o Klodawě. Písali akt włocławské (13. 1. 1498) a hnězdenské kapituly (20. 7., 21. 10. 1497) po synodě spolehlivě dokládají jako místo jednání provinciální synody Klodawu.¹¹ O synodě z roku 1435 již ale nejsme z kapitulních akt informováni po jejím uplynutí a tedy ani o jejím místě konání. Dne 28. dubna 1435 delegovala na provinciální synodu do údajně do Kališe své zástupce hnězdenská kapitula a 4. května 1435 na synodu do Lęczyce kapitula poznaňská.¹² V aktech jednotlivých kapitol se lze setkat i s odlišnými informacemi o termínech synod. Jako příklad může posloužit synoda z roku 1462. Na zasedání hnězdenské kapituly 14. ledna

⁷ Viz tabulka I.

⁸ ACIE I., č. 510, s. 98; č. 553, s. 107; č. 562, s. 108; č. 564, s. 109; č. 586, s. 112.

⁹ ACIE I., č. 2125, s. 489. Podobně tamtéž k r. 1457: ACIE I., č. 1876, s. 428.

¹⁰ Juliusz Bardach – Bogusław Leśnodorski – Michał Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1997⁴, s. 104–105. Konaly se většinou v Piotrkowě.

¹¹ ACIE I., č. 874, s. 160; č. 1339, s. 558; č. 2494, s. 560; ACCP č. 510, s. 123.

¹² ACIE I., č. 169, s. 35; č. 1644, s. 350.

1462 bylo zveřejněno rozhodnutí arcibiskupa konat provinciální synodu na sv. Jana Křtitele. V aktech poznaňské kapituly se ovšem k 5. únoru nachází zmínka o termínu neděle Reminiscere (14. 3. 1462). Tamtéž nalezneme doklad o tom, že ještě 30. srpna nebyla plánovaná synoda v Kališi odbyta. Jak naznačují krakovská akta, stalo se tak do 24. září.¹³ Z celkového počtu dvaatřiceti akty zaznamenaných provinciálních synod pouze u osmi z nich je potvrzeno po synodě místo konání v zápisech akt alespoň jedné kapitoly (z r. 1441, 1459, 1462, 1463, 1464, 1489, 1496, 1497).¹⁴ Datum synody mohlo být odkládáno. Za sedisvakance po smrti hnězdenského arcibiskupa Jana VII. Gruszczyńskiego († říjen 1473) stanovil podle hnězdenských kapitulních akt administrátor Uriel Górká provinciální synodu na 2. února 1474. Na žádost hnězdenského elektora Jakuba ze Sienny, krakovského biskupa Jana Rzeszowského a włocławského elektora Zbigniewa Oleśnického byla synoda stanovená na neděli Letare – 20. března (!) 1474 do Lęczyce, která měla pokračovat 23. března ve Hnězdně, odložena. Jakub ze Sienny požadoval posunutí termínu provinciální synody za sejm v Kole z 27. března.¹⁵

Rozhodování o termínech a místech synod. Aktové záznamy dokládají, že při rozhodování o provinciální synodě hrála svoji nikoliv nevýznamnou roli i metropolitní kapitula. Členové hnězdenské kapituly si takto před synodou r. 1475 na svém zasedání stěžují na primase Jakuba ze Sienny, který bez svolení kapituly rozhodl o svolání synody, která měla schvalovat kontribuci.¹⁶ Roku 1496 zástupce hnězdenské kapituly na provinciální synodě v Lęczyci, doktor dekretů Klement z Piotrkowa po návratu z ní referoval kapitule o termínu příští provinciální synody, který v Lęczyci zveřejnil arcibiskup Fridrich Jagelonský.¹⁷ Dne 24. ledna 1474 (za sedisvakance) se na termínu synody dohodli administrátor Uriel z Górký a členové kapituly.¹⁸ Roku 1469 přímo vyzval arcibiskup Jan Gruszczyński metropolitní kapitulu, aby stanovila termín a místo konání příští provinciální synody. Členům kapituly, kteří by se jednání o synodě neúčastnili, měl hrozit půhon.¹⁹

Delegáti katedrálních kapitol na synody. Před provinciální synodou kapitula na svých jednáních rozhodovala o zástupcích na synodě. Akta obsahují jmenovité výčty osob, které byly vyslány na synodu. Zástupci kapitol byli většinou

¹³ ACIE I., č. 553, s. 107; č. 558, 561, 562, s. 108; č. 1925, s. 440; ACCP č. 80, s. 21.

¹⁴ ACIE I., č. 522, 525, s. 102; č. 558, 561, 562, s. 108; č. 564, 570, s. 109; č. 863, s. 159; č. 1333, 1334, s. 279; č. 2300, 2303, s. 527; č. 2469, s. 555; č. 2472, 2473, s. 556; ACCP č. 80, s. 21; č. 324, s. 86; č. 509, s. 123.

¹⁵ Paulus Bonifacius Gams, *Series episcoporum ecclesiae catholicae*, Leipzig 1931, s. 348; ACIE I., č. 2103–2105, s. 482 - 483.

¹⁶ ACIE I., č. 2125, s. 489.

¹⁷ ACIE I., č. 2469, s. 555.

¹⁸ ACIE I., č. 2103, s. 482.

¹⁹ ACIE I., č. 2026, s. 465.

jejich hodnostáři (probošt, děkan, scholastik, kantor, arcijáhen, kustod); někdy současně nositelé biskupských úřadů (oficiál, generální vikář, kancléř). Mezi často se opakujícími se jmény jsou např. od 60. do 80. let 15. stol. šremský arcijáhen Mikuláš Skudla (za poznaňskou kapitulu); v závěru 15. stol. poznaňský arcijáhen doktor dekretů Mikuláš Kotwicz a hnězdenský kanovník doktor dekretů Klement z Piotrkowa.²⁰ Mnohá jména figurují současně v aktových záznamech různých kapitol; byli nositelé obročí ve více kapitulách a těmito kapitulami byli současně pověřeni zastupováním na synodě. Příkladem může být poznaňský kanovník a hnězdenský probošt Przedwój Grądzki z Grądu, který pravidelně zastupoval hnězdenskou kapitulu (1441, 1442) a kromě toho i kapitulu poznaňskou (1433). Roku 1459 na provinciální synodě v Lęczyci reprezentoval Mikuláš Glebocki kapitulu poznaňskou a současně hnězdenskou.²¹ Roku 1441 se členové hnězdenské kapituly dohodli, že je budou na provinciálních synodách zastupovat pouze dva preláti, a sice probošt s děkanem, v případě nemoci „descendendo graduatim sequens prelatus“.²² Roku 1472 pohrozil arcibiskup Jan VII. Gruszczyński hnězdenské kapitule exkomunikací, nevyšle-li na synodu své zástupce.²³ Koncem téhož roku stanovil arcibiskup termín další synody a vyzval metropolitní kapitulu k delegaci zástupců. Hnězdenská kapitula následně konala sérii porad i za účasti třemešského a mohilského opata; posly vyslali i k włocławské a poznaňské kapitule.²⁴ Schvalované delegace v průběhu času doznavaly změny. V únoru r. 1462 určila poznaňská kapitula jako své zástupce na provinciální synodu děkana, kustoda a další dva kanovníky. Koncem srpna přibyl arcijáhen. Po synodě jsou ovšem v listopadových záznamech akt jmenování další dva kanovníci (scholastik a kantor), kteří se měli synody zúčastnit; není jasné, zda měli někoho z dříve schválených nahradit, nebo byli delegováni navíc či jeli z vlastní iniciativy.²⁵ Akta zpravidla současně s údaji o delegaci kapituly na synodu informují o schválených dietách na cestu a jejich výši. Někdy byly diety schvalovány dodatečně, až po uskutečněné cestě na provinciální synodu. Výše diet se pohybovala od tří do dvanácti hřiven, nejčastěji šest, průměr z těch diet, o nichž jsme informováni, činí rovněž kolem šesti hřiven. Největší z nám známých diet obdrželi zástupci kapitul v souvislosti s výdaji na významné synodě r. 1485.²⁶ Po synodě z r. 1462 poznaňská kapitula schválila čtyři hřivny pro kantora Petra, kterému cestou na synodu pošel kůň.²⁷

²⁰ P. Krafl, *Přehled*, s. 27–32.

²¹ ACIE I., č. 100, s. 21; č. 513, s. 98; č. 1708, s. 375; č. 1718, s. 376–377; č. 1899, s. 433.

²² ACIE I., č. 1714, s. 376.

²³ ACIE I., č. 2051, s. 471.

²⁴ ACIE I., č. 2067–2071, s. 474–475.

²⁵ ACIE I., č. 553, 558, 561, 562, s. 107–108.

²⁶ Srov. tabulka II.

²⁷ ACIE I., č. 562, s. 108.

Kontribuce. Glosa k ustanovení z Liber extra X 5, 1, 25 stanovuje, že „metropolitani ad correctionem excessum et reformationem morum singulis annis facere debent provinciale concilium”. Od poloviny 15. století dochází ovšem k výraznému posunu obsahu jednání polských provinciálních synod. Jsou vybírány daně mezi klérem pro panovníka na vydržování králova žoldnéřského vojska. Schvalovacím orgánem těchto kontribucí se stává právě provinciální synoda. Skutečnost, že jednou z nejvýznamnějších otázek projednávaných na provinciálních synodách se staly pravidelné kontribuce z kléru, odráží záznamy katedrálních kapitol. Kapitulní akta využil pro potřeby své studie o duchovenských daních státu Alfred Ohanowicz. Prokázal, že ze sedmnácti daní, které byly na duchovenstvo uloženy v 15. století, bylo devět projednáváno a schvalováno provinciální synodou. U osmi z nich to dokládají kapitulní akta (1462, 1464, 1472, 1475, 1480, 1489, 1496, 1497).²⁸ Ze zápisů kapitulních akt ze sedmdesátých let 15. stol. jasně vysvítá nechuť členů kapitol vůči očekávaným kontribucím a jejich schvalování na provinciálních synodách. Dne 21. října 1476, před očekávanou provinciální synodou, tak jednala hnězdenská kapitula za přítomnosti hostů, Martina, třemešského opata, dále děkana włocławské kapituly a konečně arcijáhna Mikuláše Skudly z poznaňské kapituly o kontribuci. Dohodli se, že nebudou dávat souhlas novým daním.²⁹ Ostře se na svém jednání pro dani pro krále vyslovila na svém zasedání v únoru 1480 kapitula krakovská. Její zástupci měli na lęczycké provinciální synodě odmítnout kontribuce v krakovské diecézi.³⁰ Také zástupci krakovské kapituly na synodu r. 1464 byli vysláni s pověřením, aby „in nullam contribucionem nec aliquam expedicionem consenciant”.³¹ I za výše zmíněnou výhružkou arcibiskupa exkomunikací hnězdenské kapitule r. 1472 a též za projevy nelibosti metropolitní kapituly se stanovením termínu provinciální synody bez jejího souhlasu r. 1475 lze vidět nesouhlas s daněmi ukládanými na klérus.

Jiné prameny. Mnohé z údajů o provinciálních synodách poskytnutých kapitulními akty lze doplnit s pomocí jiných pramenů. V případě wieluńsko-kališské synody z ledna a září 1420 jsou to samotná provinciální statuta – kodifikace arcibiskupa Mikuláše Trąby; podobně k r. 1485 provinciální statuta

²⁸ Alfred Ohanowicz, *Ciężary państowe duchowieństwa w Polsce w drugiej połowie XV i w początkach XVI wieku (1447–1530)*, Studya nad historią prawa polskiego III/3, Lwów 1911, s. 35–54, 72–77.

²⁹ ACIE I., č. 658, s. 124; č. 2141, s. 492.

³⁰ „... et in primis dampna, spolia, rapinas, homicidia, stupra, depactationes et alia mala et gravamina per stipendarios et soldatos domini regis in tota dioc. Crac. in bonis ecclesiasticis factas et facta novissime transactis diebus, propter quod contribucio iuste et secundum Deum nunc dari et fieri non debeat,...”, ACIE I., č. 232, s. 59–60.

³¹ ACCP č. 120, s. 26.

Tabulka I. Záznamy akt katedrálních kapitul diecézí hnězdenské církevní provincie o provinčních synodách 15. století (časový horizont jejich vzniku ve vztahu k synodám)

Akta kapituly → Provinc. synoda ↓	Poznaň	Włocławek	Hnězdno	Krakov	Płock
1406	—	—	—	—	—
1409	—	—	—	—	—
1414	—	—	(opisy listin)	—	—
leden 1420	—	—	před synodou	—	—
září 1420	—	—	—	—	(opis listiny)
1422	—	—	před synodou	—	—
1425	—	—	—	—	—
1430	—	—	—	—	—
? 1431	před synodou	—	—	—	—
1433	před synodou a po synodě	—	—	—	—
1435	před synodou	—	před synodou	—	—
duben 1440	—	—	před synodou a během synody	—	—
říjen 1440	—	—	před synodou	před synodou	—
1441	—	—	před synodou	před synodou	po synodě
1442	—	před synodou	před synodou	—	—
1455	—	—	—	—	—
1457	—	—	před synodou	—	—
1459	před synodou a po synodě; (opis provinc. statutu)	—	před synodou	—	—
1462	před synodou a po synodě	—	před synodou	po synodě	—
1463	po synodě	—	—	—	—
březen 1464 ?	před synodou	—	—	před synodou	—
závěr r. 1464	po synodě	—	—	před synodou	—
1466	před synodou	—	před synodou	—	—
1469	před synodou	—	před synodou	—	—
1472	před synodou	—	před synodou	—	—
?? 1473	před synodou	—	před synodou	—	—
? 1474	—	—	před synodou	—	—
1475	—	—	před synodou	—	—
? 1476	před synodou	—	před synodou	—	—
1480	—	—	před synodou	před synodou	—
1485	před synodou	před synodou	—	—	—
1486	—	—	—	před synodou	—
? 1487	před synodou	před synodou	před synodou	—	—
1489	před synodou	před synodou	před synodou a po synodě	—	—
1496	před synodou a po synodě	po synodě	před synodou a po synodě	po synodě	—
1497	před synodou	po synodě	po synodě	před synodou	—
1499	před synodou	před synodou	?? před synodou	—	—

Tabulka II. Delegáti katedrálních kapitul na provinciální synody v 15. stol. a jejich diety
podle záznamů kapitulních akt

Akta kapituly → Provinc. synoda ↓	Poznaň	Włocławek	Hnězdno	Krakov	Płock
1406	—	—	—	—	—
1409	—	—	—	—	—
1414	—	—	—	—	—
leden 1420	—	—	4 / 6 hř	—	—
září 1420	—	—	—	—	—
1422	—	—	4 / 8 hř	—	—
1425	—	—	—	—	—
1430	—	—	—	—	—
? 1431	2 / ?	—	—	—	—
1433	3 / 4 hř	—	—	—	—
1435	2 / ?	—	4 / ?	—	—
duben 1440	—	—	? / ?	—	—
říjen 1440	—	—	? / ?	1 / ?	—
1441	—	—	4 / ?	3 / ?	—
1442	—	2 / ?	2 / ?	—	—
1455	—	—	—	—	—
1457	—	—	4 / 6 hř	—	—
1459	3 / 5 hř	—	6 / ?	—	—
1462	5 (+ 2?) / 3 hř	—	—	1 / (4 hř)	—
1463	1 / ?	—	—	—	—
březen 1464 ?	2 / ?	—	—	2 / ?	—
závěr r. 1464	3 / ?	—	—	2 / ?	—
1466	2 / 5 hř	—	6 / 6 hř	—	—
1469	5 / 6 hř	—	6 / 6 hř	—	—
1472	2 / 5 hř	—	3 / 6 hř	—	—
?? 1473	—	—	—	—	—
? 1474	—	—	4 (3 ?) / 6 hř	—	—
1475	—	—	1 / ?	—	—
? 1476	2 / 6 hř	—	2 / ?	—	—
1480	—	—	2 / 6 hř	2 / ?	—
1485	1 / 10 hř	2 / 12 hř	—	—	—
1486	—	—	—	2 / 10 hř	—
? 1487	2 / ?	2 / 5 hř	2 / ?	—	—
1489	2 / ?	4 / ?	2 / ?	—	—
1496	2 / 6 hř	1 / 5 hř	2 / 5 hř	—	—
1497	2 / 6 hř	1 / 3 hř	1 / 5 hř	—	—
1499	2 / 6 hř	2 / ?	—	—	—

Legenda: počet delegovaných zástupců / schválené diety na osobu (hř = hřivna)

Zbigniewa Oleśnického.³² Obraz doplňuje i Jan Dlugoš; u výše zmíněné synody z r. 1435 potvrzuje místo jako konání Lęczyci a k tomu uvádí datum 26. května a u synody z r. 1462 informuje o datu 5. září. O termín synody a informace z jednání synody doplňuje Dlugoš akta i k r. 1466.³³ Dalšími prameny jsou konvokační listy hnězdenských arcibiskupů adresované polským biskupům (1425, 1441, 1469), půhon na synodu (1485), soudní akta konsistoří hnězdenské a poznaňské, listiny vydané na synodě. Z celkového počtu přes třicet synod konaných anebo předpokládaných (ale nepotvrzených) v 15. století je pět doloženo také díky existenci dalších pramenů.³⁴

Závěr: Akta katedrálních kapitul hnězdenské církevní provincie, konkrétně kapituly hnězdenské, poznaňské, włocławské, krakovské a płocké, jsou významným pramenem k poznání důležitého institutu kanonického práva, jakým bezpochyby provinciální synody jsou. Coby pramen zastávají dominantní a nezastupitelnou roli pro zmapování provinciálních synod hnězdenské církevní provincie 15. století. Neúplnost a nepravidelnost záznamů přesto ale vyžaduje, je-li to možné, rovněž práci s více prameny. Akta dokládají zajímavý posun role polských provinciálních synod v druhé polovině 15. století, totiž k „schvalovacímu orgánu“ kontribucí z kléru pro krále. Podrobně jsme informováni o zastoupeních kapitul na synodách.

Resumé

Článek seznamuje čtenáře s aktovými zápisami katedrálních kapitul hnězdenské církevní provincie z 15. století a jejich významem pro studium tématu provinciálních synod. Stručné protokolární záznamy kapitulních akt informují o skutečnosti svolání provinciální synody, o termínech a místech konání synod. Písář akt zaznamenával členy kapitul, kteří byli vysláni jako delegáti na synodu, a údaj o výši diet přiznaných jim na jednání kapituly na cestu. Mnohdy ze zápisů rovněž vysvítá i téma, které mělo být na

³² *Statuty synodalne wieluńsko-kaliskie Mikołaja Trąby z r. 1420*, z materiałów przysposobionych przez B. Ulanowskiego uzupełnili i wydali Jan Fijalek i Adam Vetulani, Kraków 1915–1920–1951; *Constitutiones synodorum Metropolitanae Ecclesiae Gnesensis provincialium auctoritate synodi provincialis Gembicianae...* D. Joannis Węzyk, Cracoviae 1761, p. 33–45; *Constitutiones Stanislai Karnkowskiego*, Cracoviae 1579, f. 61b–66b. Samotná akta, konkrétně poznaňské katedrální kapituly, obsahují opis provinciálního statutu z r. 1459: ACIE I., č. 516, s. 99–101. Při katedrálních kostelech obvykle existovaly úřední knihy s opisy provinciálních a diecézních statut („liber statutorum“). Akta hnězdenské kapituly k r. 1415 dokládají existenci takovéto úřední knihy při hnězdenském kostele; ACIE I., č. 1529, s. 324.

³³ *Joannis Dlugosz senioris canonici Cracoviensis opera omnia*, XIII., Kraków 1877, s. 559; XIV., Kraków 1878, s. 357; 426–427. Mylné datum synody uvádí Dlugoš u synody z r. 1425; tamtéž, XIII., s. 333–334.

³⁴ Viz P. Krafl, *Přehled*, s. 20–31.

provinciální synodě projednáváno; případně výsledky a usnesení synody – převážně údaje o schválených kontribucích z kléru. Výjimečně je do aktu opsán statut vzešlý ze synody nebo jiná listina zde vydaná. Záznamy o synodách jsou u všech kapitol útržkovité, byly vedeny nepravidelně. Největší pravidelnost lze vysledovat u záznamů z jednání hnězdenské kapituly, a to obzvláště po r. 1435, a poté u aktu kapituly v Poznani. Akta kapituly ve Włocławku zmiňují provinciální synody ve větší míře až od poloviny osmdesátých let 15. století. Z dochovaných a vydaných aktu podávají nejméně informací akta plocké kapituly.

Abstract

The Documents of Cathedral Chapters in Gniezno Church Province as a Source for the Provincial Synods of the 15th Century

The article informs about document records of cathedral chapters in Gniezno Church Province of the 15th century and about their importance for study on the theme of provincial synods. Brief protocol entries in chapter documents evidence the fact of provincial synod call, the date and place of synod meeting. Their writer records the members of chapter who were delegated to a synod and the amount of their journey expense allowances, approved at a chapter meeting. Oftentimes these records shows the topics which were to discuss by a provincial synod, sometimes the results and decisions of a synod – mainly the information about the approved contribution of clerics. Exceptionally the copy of a statute or another synodal document was made. The records of synods are of fragmental character in the documents of all the chapters, they were irregularly. The highest degree of regularity can be founded in the meeting records of Gniezno Chapter, mainly after the year 1435, and in Poznań Chapter's documents. Włocławek Chapter's documents mention provincial synods on larger scale from the half of 80th of the 15th century. Płock Chapter's documents give the least information of all the preserved and edited documents.

Zusammenfassung

Handlungen der Domkapitel Gnesener Kirchenprovinz als Quelle zur Geschichte der Provinzialsynoden im 15. Jahrhundert

Der Artikel macht den Leser mit Handlungen der Domkapitel Gnesener Kirchenprovinz vom 15. Jahrhundert vertraut. Er zeigt ihre Bedeutung für Studium des Themas der Provinzialsynoden. Kurze Aktenaufnahmen der Kapitelhandlungen informieren über Berufung der Provinzialsynoden, von Terminen und Plätzen ihrer Tagungen. Handlungsschreiber führte eine Evidenz der Kapitelsmitglieder, die als Delegationen für Synodensitzungen ausgesendet waren, und auch ihnen zugesprochene Reisediäten. Ab und zu kann man auch von den Akten das auf einer Synodentagung behandelte Thema oder Ergebnisse und Beschlüsse von Synoden (vor allem Kontributionen der Priester) kennenlernen. Fast ausnahmsweise wurden auch Statuten oder andere von Synoden aufgegan-

gene Urkunden ergriffen. Handlungenaufnahmen sind meistens unregelmässig und lückenhaft – gewisse Regelmässigkeit kann man bei den Handlungen Gnesener Kapitels nach dem Jahre 1435 und bei den Akten Posner Kapitels beobachten. Aus den anderen Handlungen sind Provinzialsynoden in Akten des Kapitels in Włocławek von achtziger Jahren des 15. Jahrhunderts erwähnt.

Riassunto

Gli atti dei capitoli cattedrali della provincia ecclesiastica di Gniezno come una fonte dei sinodi provinciali nel 15. secolo

L'articolo rende note ai lettori le registrazioni dei capitoli cattedrali della provincia ecclesiastica di Gniezno dal 15. secolo e il loro significato per lo studio del tema dei sinodi provinciali. Le succinte annotazioni protocollari degli atti dei capitoli informano sul fatto della convocazione del sinodo provinciale sui termini e sui luoghi dello svolgimento dei sinodi. Lo scriba degli atti annotava i membri dei capitoli inviati come delegati al sinodo, accenna ai costi dell'indennità di sussistenza aggiudicati a loro per il convegno del capitolo. Molte volte risulta delle annotazioni anche il tema da trattare al sinodo; eventualmente i risultati e le decisioni dei sinodi – prevalentemente le notizie sulle approvate contribuzioni del clero. Eccezionalmente fu copiato negli atti anche lo statuto approvato dal sinodo o un altro documento da esso emanato. Le annotazioni sui sinodi sono frammentarie, essendo state redatte in modo irregolare. Una regolarità più rilevante è da osservare nell'annotazione del capitolo a Gniezno, in specie dopo l'anno 1435, e inoltre negli atti di capitolo a Poznań. Gli atti del capitolo a Włocławek fanno cenno dei sinodi provinciali in modo più dettagliato soltanto a partire dagli anni 80' del 15. secolo. Dagli atti pervenuti ed editi, meno informazioni di tutti danno gli atti del capitolo a Płock.

O autorovi

PhDr. Pavel Krafl, Dr. (nar. 1971) – vědecký pracovník Historického ústavu Akademie věd ČR. Je absolventem historie na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (1990–1995); Dr. 1998, PhDr. 1999. Zabývá se tématikou provinciálních a diecézních synod a synodálního zákonodárství v českých zemích a v Polsku ve středověku; viz např. studie: „Několik poznámek k edicím předhusitských synodálních statut olomoucké diecéze“ (in: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity, řada historická, C 43, 1996, s. 61–72), „Předhusitské synody olomoucké diecéze“ (in: Český časopis historický, 94, 1996, s. 739–760), „Přehled provinciálních synod Hnězdná z let 1206–1503“ (in: Slovanské historické studie, 25, 1999, s. 5–34).

PhDr. Pavel Krafl, Dr., was born in 1971. He is a researcher of the Historical Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic. He graduated

*in history at the Philosophical Faculty of Masaryk's University, Brno (1990–1995) – Dr. 1998, PhDr. 1999. He deals with the theme of provincial and diocesan synods and synodal legislation in the Czech Lands and Poland in the course of the Middle Ages. See for example the studies: „Some comments on the Edition of Prehussite Synodal Statutes of Olomouc Diocese” (in: *Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity, řada historická*, C 43, 1996, p. 61–72), „The Prehussite Synods in Olomouc Diocese (in *Český časopis historický*, 94, 1996, p. 739–760), „The Outline of Gniezno provincial synods from 1206–1503” (in *Slovanské historické studie*, 25, 1999, p. 5–34).*

*PhDr. Pavel Krafl, Dr. (geb. 1971) – wissenschaftlicher Angestellter des Instituts für Geschichte der tschechischen Akademie der Wissenschaften (Historický ústav Akademie věd ČR) studierte Geschichte auf der Philosophischen Fakultät der Masarykuniversität in Brünn/Brno (1990–1995), Dr. 1998, PhDr. 1999. Er befasst sich mit der Frage der Provinzialsynoden und Diözesensynoden und Synodengesetzgebung in tschechischen Ländern und in Polen im Mittelalter. Zum Beispiel die Studien: „Několik poznámek k edicím předhusitských synodálních statut olomoucké diecéze” (in: *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Historische Reihe*, C 43, 1996, S. 61–72), „Předhusitské synody olomoucké diecéze” (in: *Český časopis historický*, 94, 1996, S. 739–760) oder „Přehled provinciálních synod Hnězdna z let 1206 až 1503” (in: *Slovanské historické studie*, 25, 1999, S. 5–34).*

*PhDr. Pavel Krafl, Dr. (nato il 1971) e scienziato dell'Istituto Storico dell'Accademia delle Scienze della Repubblica Ceca. E' laureato nella storia presso la facoltà filosofica dell'università di Masaryk a Brno (1990–1995). Conseguì i titoli accademici Dr. (1998) e PhDr. (1999). Si occupa della tematica dei sinodi provinciali e diocesani e della legislazione sinodale nei Paesi Boemi e in Polonia nel medioevo; vedi ad es. gli studi: „Alcune osservazioni riguardanti le edizioni degli statuti della diocesi di Olomouc prima dell'hussitismo” (in: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řada historická*, C 43, 1996, p. 61–72), „I sinodi della diocesi di Olomouc prima del hussitismo” (in: *Český časopis historický*, 94, 1996, p. 739–760), „La rassegna dei sinodi provinciali di Gniezno degli anni 1206–1503” (in: *Slovanské historické studie*, 25, 1999, p. 5–34).*

700 let od promulgace sbírky dekretálů Bonifáce VIII.

JUDr. Ignác Antonín Hrdina, O.Praem.

Úvod

V roce 1998 uplynulo 700 let od promulgace sbírky „*Liber sextus decretalium Bonifatii Papae VIII*“. Římský biskup Bonifác VIII. (1294–1303), vynikající právník¹ a o poznání méně vynikající politik na papežském stolci, tak důstojně navázel na kodifikaci svého slavného předchůdce Řehoře IX. (1227–1241). Kulaté výročí „Knihy šesté“ nechť je podnětem k ohlédnutí se za touto významnou právní památkou vrcholného středověku, jež je jedním ze svědků vyspělé právní kultury té doby.

Prehistorie

Šlo o čin mimořádného historického významu, když těsně po roce 1140 mnich kamaldulského kláštera sv. Felixe a Nabora v Boloni a profesor kanonického práva² na tamní akademii **Gracián** dokončil práci na uspořádání obrovské masy pramenů kanonického práva do jediné systematické sbírky; sám Gracián ji nazval „*Concordia discordantium canonum*“ a od konce 12. stol. se pro ni ujal název „*Decretum Gratiani*“ či prostě „*Dekret*“.

Graciánovo dílo rychle vytlačilo všechny předchozí sbírky kanonického práva a stalo se dokonce předmětem samostatného vědeckého výkladu ze strany tzv. dekretistů.³ Platné kanonické právo, které se právě díky Graciánovi emancipovalo od teologie, se tak po mnoha staletích poprvé stalo ne-li zcela přehledným, tedy alespoň jasně odlišeným od práva historického.

Nicméně sestavením Graciánova Dekretu se vývoj kanonického práva nejen nezastavil, nýbrž – přímo úměrně k růstu papežské moci – naopak urychlil. Jeden

¹ Sám Bonifác (absolvent boloňských práv) o sobě na letní konsistoři 24. 6. 1302 říká: „*Quadraginta anni sunt, quod Nos sumus experti in iure ...*“, in: H. Denzinger, *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Freiburg im Breisgau 1913, s. 205 (pozn. č. 1 k čl. 468).

² Tehdy ještě nazývaného „*theologia disciplinalis practica*“ a přednášeného zejm. v rámci morální teologie.

papežský dekretál stíhal druhý, takže není divu, že po necelém století byla situace téměř stejná jako před Graciánem. Mimo to Graciánův Dekret byl (a vždycky zůstal) sbírkou soukromou. Nikdy nenabyl povahy kodexu, takže fakt, že nějaký právní předpis je v něm obsažen, tomuto předpisu ještě nepropůjčuje sílu zákona; právní závaznost takového předpisu bylo nutno zkoumat individuálně (mohlo jít a někdy také šlo o falsum) a v případě vzájemného rozporu norem uvnitř Dekretu bylo třeba sáhnout k principu „lex posterior derogat legi priori“. Není tedy divu, že i po Graciánovi byly sestavovány četné kolekce kanonického práva, a to už nejen soukromé, nýbrž také úřední.⁴ Hlavní takovou sbírkou však mělo být dílo Rajmunda z Penyafortu, zpracované na příkaz papeže Řehoře IX. a publikované roku 1234 spolu s promulgační bulou „Rex pacificus“ zasláním textu univerzitám v Boloni a v Paříži. Sbírka se nazývá „Decretales D. Gregorii Papae IX“ či prostě „Liber extra“ (scil. extra Decretum Gratiani) a je významná hned z trojího důvodu: Jednak shromáždila, systematicky utřídila a v případě rozporů i upravila dekretály vydané po Graciánovi a vyplnila tak mezera mezi Dekretem a pontifikátem Řehoře IX. až do roku 1234. Další novou kvalitou sbírky je její výlučnost (exkluzivita), tj. skutečnost, že derogovala všechny dekretály neobsažené bud' v Graciánově Dekretru nebo v ní samé, a zjednala tak opět jasno v otázce, která norma ještě platí a která už nikoli.⁵ Poslední novum sbírky pak představuje její uspořádání; Rajmund zde sáhl k nové systematice tzv. První komplikace Bernarda z Pavie,⁶ který (pod vlivem římského práva) rozdělil materii kanonicko-právních pramenů na pět knih podle hesel: I) iudex (= o pramenech práva a církevní hierarchii), 2) iudicium (= procesní právo kanonické), 3) clerus

³ K nim viz např. V. Bušek, Učebnice dějin práva církevního I, Praha 1946, s. 84nn.

⁴ První takovou úřední sbírkou dekretálů byla tzv. *Compilatio (antiqua) tertia*, kterou z podnětu Innocence III. zpracoval r. 1210 jeho notář a pozdější kardinál Petr Collivacini z Beneventu; sbírka ovšem obsahovala pouze dekretály tohoto papeže z let 1198–1210. Úřední sbírkou je také Pátá komplikace od neznámého autora, tzv. Honoriána, promulgovaná r. 1226 papežem Honoriem III. (1216–1227); obsahuje jeho dekretály do r. 1226, jakož i konstituci císaře Fridricha II. „Ad honorem Dei“.

⁵ „... Rozličné konstituce a dekretály Našich předchůdců, roztroušené v různých sbírkách, vnášely do věci zmatek – některé pro přílišnou podobnost, jiné pro vzájemnou rozpornost a konečně některé také pro svou obšírnost; některé pak bloudily mimo („vagabantur extra“) uvedené sbírky a byly jakožto nejisté na soudech často zpochybňovány. Proto jsme ... zařídili, aby tyto dokumenty byly (po odstranění toho, co je v nich nadbytečné) soustředěny do jediného svazku, připojujice Naše konstituce a dekretály, jimiž se objasňují některé věci, které v dřívějších dokumentech byly sporné. Přejíce si tedy, aby na soudech i ve školách všichni užívali pouze této sbírky, velmi přísně zapovídáme, aby se nikdo neopovažoval pořídit jinou bez zvláštního přivolení Apoštolského stolce“ (z promulgační buly „Rex pacificus“ z 5. 9. 1234, která ve vydání Corporis iuris canonici předchází vlastním Dekretálům).

⁶ *Compilatio prima* (sestavená kol. r. 1191), samým Bernardem nazvaná „*Breviarium extravagantium*“, obsahuje dekretály pograciánské a navíc některé starší, jež Gracián pominul.

(= o duchovenstvu a řeholnících), 4) connubia či sponsalia (= manželské právo kanonické) a 5) crimen (= trestní právo kanonické). Toto Bernardovo členění, které přejal Liber extra a které se ve sbírkách kanonického práva udrželo až do roku 1917,⁷ předznamenalo i název Bonifácovy kodifikace, jak bude níže uvedeno.

Ovšem ani vynikající kodifikace Řehoře IX. nemohla stačit následnému vývoji, který se do určité míry opakoval. Rychle pokračovala zákonodárná činnost papežů, k níž se připojila i významná disciplinární rozhodnutí obou lyonských ekumenických koncilů (I. lyonský r. 1245, II. lyonský r. 1274). Ruku v ruce s činností zákonodárnou šly také aktivity komplátorské, jejichž výsledkem byly četné sbírky kanonického práva; z úředních kolekcí jsou to tři sbírky Innocence IV. (1243–1254), sbírka Řehoře X. (1271–1276) a sbírka Mikuláše III. (1277–1280). Právní materiál v nich obsažený měl být podle vůle zákonodárců zpravidla systematicky začleněn „sub suis titulis“ do sbírky Řehořových Dekretálů, ale většinou k ní byl pouze připojen jako dodatek. To, co neobsahovaly sbírky autentické, bylo sbíráno do kolekcí soukromých.⁸ Chyběla jediná úřední sbírka, která by v úplnosti obsahovala utříděný právní materiál z doby po Řehořových Dekretálech. Mimo to se v druhé polovině 13. stol. objevily nové problémy, jež vyžadovaly právní regulace (působení nových řeholí, otázky vztahu mezi císařstvím a papežstvím, obrana křesťanstva před vpády Tatarů a Saracénů atd.). Tohoto kodifikačního úkolu se „po bezesných nocích“⁹ podjal teprve papež Bonifác VIII.

Liber sextus

Bonifác VIII. v roce 1296 pro sestavení zamýšlené sbírky sestavil tříčlennou komisi věhlasných kanonistů, jíž tvořili: Wilhelm de Mandagoto, arcibiskup v Embrun (Francie), Berengarius Fredoli, biskup bazierský (rovněž Francie) a Richard Petronius de Senis, vicekancléř římské kurie (všichni tři byli později povyšeni do kardinálské hodnosti). Tito kanonisté se sice formálně (co do systematicky sbírky) přidrželi Rajmundova členění Dekretálů na knihy, tituly a capita (capitula, kánony), avšak „směleji ještě nežli on pozměnili autoři starší zákony; neboť nejen že vypustili vypravování případu, ale velmi často změnili i původní text, takže již nelze tak jako v dekretálech Řehořových vsunouti partes decisae“.¹⁰ Kodifiátoři totiž dostali značně širší mandát než kdysi Rajmund z Penya-

⁷ Tehdy bylo v Kodexu kanonického práva Benedikta XV. z r. 1917 nahrazeno o tisíc let starší (upravenou) systematickou Gaiových Instituci (podle hesel personae-res-actiones).

⁸ K tomu viz. J. F. von Schulte, Die Dekretalen zwischen den Decretales Gregorii IX. und Liber Sextus, in: Zprávy vídeňské akademie 55 (1867).

⁹ Z promulgační buly ke Knize šesté (viz pozn. č. 11).

fortu; papež to zmiňuje i v promulgační buli „Sacrosanctae Romanae Ecclesiae“ ke knize šesté: „Proto jsme prostřednictvím našich ctihonodných bratří Viléma..., Berengara... a Richarda ze Sieny...tyto dekretály nechali pečlivě přehlédnout; a konečně jsme mnohé z nich (bud' že byly dobově podmíněné nebo odporovaly sobě samým či jiným zákonům, anebo že se zdaly zcela nadbytečnými) úplně zrušili. Ostatní, z nichž některé jsme zkrátili, některé zcela nebo zčásti změnili a v mnohých z nich – jak se Nám to zdálo prospěšné – jsme učinili opravy, něco vynechali či přidali, tedy ty jsme nařídili sebrat do jediné knihy spolu s některými Našimi konstitucemi...a začadit je pod patřičnými tituly.“¹¹ Bonifác, resp. komise jím ustavená tak dává dekretálům novou redakci a tím, že v textu zásadně opomíjí jejich počáteční slova a inskripce (s výjimkou těch dekretálů, jež pocházejí od samého původce sbírky), jakož i vynechávkami v textu, jež nejsou nijak vyznačeny (např. odkazem „ut infra“), získává sbírka podstatně větší míru obecnosti než předchozí kolekce a lze ji označit za první „moderní“ středověkou kodifikaci vůbec.¹²

Tuto sbírku papež promulgoval výše uvedenou bulou „Sacrosanctae“ z 3. března 1298, a to zasláním univerzitám v Boloni a Paříži (jakož i některým dalším institucím zabývajícím se bádáním v kanonickém právu) k užívání „in iudiciis et in scholis“, a to s příkazem, „abyste žádné jiné dekretály a konstituce (s výjimkou těch, které jsou do té sbírky vloženy nebo jejichž platnost je v ní zvláště vyhrazena), jež byly kterýmkoli z Našich předchůdců po vydání řečeného svazku (tj. Libri extra – pozn. překl.) vyhlášeny, nadále nepřijímali a nepovažovali za dekretály“.¹³ Bonifácova sbírka je tedy – stejně jako Dekretály Řehoře IX. – sbírkou exkluzivní, tzn. že charakteru zákona nepozbyly jen ty normy vydané po r. 1234, jež byly do Knihy šesté zařazeny. Zmíněné „decretales specialiter reservatae“ jsou v textu naznačeny uvedením svých prvních slov nebo odvolávkou na jejich platnost. Platnosti nepozbyly ani jiné (tj. do sbírky nezahrnuté) dekretály samého Bonifáce VIII. do r. 1298.

Ve vztahu k Dekretu Gráciánovu a Dekretálům Řehoře IX. je (v případě rozporu s dispozicemi norem Knihy šesté) třeba užít právního pravidla „lex posterior derogat legi priori“; tento princip se ovšem netyká starších norem obsahujících práva partikulární a zvláštní, leda by je Liber sextus výslovně derogoval.

¹⁰ E. Rittner, Církevní právo katolické I, Praha 1887, s. 45.

¹¹ Z promulgační buly „Sacrosanctae Romanae Ecclesiae“ z 3. 3. 1298, která ve vydáních Corporis iuris canonici předchází vlastní Knize šesté. Český překlad buly je obsažen in: A. Hrdina, Texty ke studiu kanonického práva, Plzeň 1998, s. 132nn.

¹² Srv. např. P. Hemperek, W. Góralski, Historia źródeł i nauki prawa kanonicznego, Lublin 1998, s. 106n.

¹³ Z promulgační buly ke Knize šesté, viz. pozn. č. 11.

Tím, že sbírka byla promulgována jako kodex, se finguje, jako by všechny předpisy v ní obsažené byly vydány současně (tj. r. 1298), tedy bez ohledu na to, kdy byly vydány ve skutečnosti, zda předtím platily jako zákon obecný či jen partikulární a zda jde a prameny práva autentické či o falsa. Tedy ani uvnitř sbírky není princip „lex posterior...“ použitelný a v případě eventuelní kolize jejich norem je třeba sáhnout k pravidlům řešícím případy antinomie.

Papež Bonifác VIII. označil svou kodifikaci jako „*Liber sexus*“, čímž – jak v promulgační buli uvádí – výslovně navazuje na kolekci Dekretálů Řehoře IX. o pěti knihách. Přitom sama Kniha šestá se – podle systematiky Bernarda z Pavie – člení rovněž na pět knih. Bonifác odůvodňuje název své kolekce i pomocí číselné symboliky, podle níž byla šestka považována za číslo dokonalosti ($1 + 2 + 3 = 6$). Rozdělení jednotlivých knih na tituly není v Knize šesté originální: Bonifác se zde důsledně drží systematiky Libri extra; a protože ne ke každému titulu Řehořových Dekretálů přináší *Liber sextus* nový právní materiál, některé tituly prostě vynechává.¹⁴

Ve vydáních Knihy šesté v Korpusu kanonického práva předchází vlastní sbírce index jejích titulů a kapitol a následuje soubor 88 právních pravidel (tzv. regulí iuris), jak o nich bude dále pojednáno. *Liber sextus* byl vydáván tiskem už od 15. stol.,¹⁵ tedy ještě před dotvořením Korpusu kanonického práva sestavením Chappuisových extravagant. V odborné literatuře se Kniha šestá cituje (obdobně jako Řehořovy Dekretály a Klementiny) uvedením arabského čísla kapitoly, římského čísla knihy a arabského čísla titulu s odkazem na Bonifácovu sbírku.¹⁶ Tento snad jen právním medievalistům srozumitelný způsob citace je možno nahradit (tak jako i u ostatních částí Korpusu kanonického práva) modernějším způsobem po vzoru citací z justiniánské kodifikace, a sice uvedením sbírky a třemi po sobě jdoucími arabskými číslicemi, značícími knihu, titul a kapitolu kolekce.¹⁷

¹⁴ *Liber sextus* obsahuje 76 titulů a 359 kapitol oproti 185 titulům a 1971 kapitolám in *Libro extra*. Přehled knih a titulů Knihy šesté je uveden in: A. Hrdina, Texty ke studiu kanonického práva, Plzeň 1998. 134nn.

¹⁵ První vydání (sine anno) pochází zřejmě od Eggsteyna ve Štrasburgu, datované je Schöfferovo mohučské vydání z roku 1465, převzaté bez větších změn dalšími edicemi. Vydání římských korektorů z roku 1582 petrifikovalo autentický text. Jako vynikající kritické vydání je třeba zmínit vydání Richterovo v jeho lipské edici *Corporis iuris canonici* z r. 1839. Poslední vydání Knihy šesté, opatřené kritickým aparátem, pochází z roku 1882 (Lipsko) od E. Friedberga v jeho druhém dílu Korpusu kanonického práva (obsahuje text římských korektorů s připojenými údaji o právních pramenech sbírky a o jejím původním textu).

¹⁶ Tak např. C3, II, 15 in: VIº znamená 3. kapitolu v druhé knize, titulu 15 „in Sexto“.

¹⁷ Tak např. stejné místo v Knize šesté lze citovat: *Liber sextus* 2,15,3.

Regulae iuris

Jestliže platí, že Liber sextus je vynikající právně historickou památkou středověku, pak totéž nelze bez dalšího prohlásit o 88 právních pravidlech (tzv. *regulae iuris*),¹⁸ jež Bonifác ke své kodifikaci připojil. Jistě ne proto, že by tato pravidla nebyla na legislativní výši kodifikace samé; rozdíl spočívá ve skutečnosti, že zatímco Liber sextus byl zrušen generelní derogační klauzulí kán. 6 Kodexu kanonického práva z r. 1917 a ocitl se tak v kategorii práva historického, jsou *regulae iuris* dodnes (za určitých okolností) právem živým. Bonifáčem byly sice vyhlášeny jako zákon spolu s Knihou šestou a – jakožto právní *normy* – sdílejí její osud (i pokud se uvedeného zrušení týká), ale přesto si řada z nich podržuje platnost jakožto právní *principy*, k nimž se sahá v případě tzv. mezer v právu (*lacunae iuris*). Kodex kanonického práva Benedikta XV. z roku 1917 na ně (tecto nomine) odkazuje ve svém kánonu 20: „chybí-li pro určitou věc výslovný předpis zákona, … nutno vzít předpis … ze všeobecných právních zásad¹⁹ (a generalibus iuris principiis)“. Téměř stejnými slovy mluví i kán. 19 Kodexu kanonického práva Jana Pavla II. z r. 1983. Renomované komentáře ke kodexu pak uvádějí, že těmito „obecnými právními principy“ jsou v kanonickém právu především ony *regulae iuris* v Knize šesté.²⁰ Nejde o nic jiného než o tzv. doplnění zákona per analogiam iuris²¹ v právně relevantním případu, který je třeba rozhodnout a který přitom není upraven ani zákonem ani (v kanonickém právu) platným právním obyčejem.

Také v případě regulí iuris Bonifác (ovšem daleko dokonalejším způsobem) navazuje na Řehoře IX., který na závěr svých Dekretálů uvádí 11 takových právních pravidel.²² Vlastním autorem či spíše redaktorem 88 právních pravidel u Bonifáce je boloňský legista a profesor římského práva na tamní univerzitě Dinus Mugellanus (Del Mugello Dino, + snad r. 1298).²³ Regule iuris, přejaté většinou z práva civilního (tj. římského), lze ovšem považovat za výsledek vědecké práce celé boloňské právní školy glosátorů.

¹⁸ Jejich úplný překlad do češtiny obsahují výše uvedené Texty ke studiu kanonického práva (viz. pozn. č. 14) na s. 142–152.

¹⁹ Citováno z pracovního textu překladu Prof. Kopa, vydaného formou skripta teologické fakulty v Olomouci r. 1969.

²⁰ Viz. např. K. Lüdicke (red), Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici 19, 9, Essen, vychází postupně od r. 1984

²¹ K analogii práva viz. např. V. Knapp, Teorie práva, Praha 1995, str. 172n.; k jejímu použití v oblasti kanonického práva viz. S. Balík, A. Hrdina, Kanonické právo (dějiny, teorie, obecná část), Plzeň 1998, s. 95n.

²² Viz. Liber extra 5, 41.

²³ O něm: F. C. von Savigny, Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter (2. Vyd. 1834–1851, sv. V); J. F. von Schulte, Die Geschichte der Quellen und der Literatur des canonischen Rechts von Gratian bis auf die Gegenwart (1877, II. sv., s. 170).

Závěr

Ohlédnutí za Knihou šestou Bonifáce VIII. chce připomenout, že tento papež nebyl jen zavilým odpůrcem francouzského krále Filipa Sličného²⁴ a autorem problematických bul „*Clericis laicos*“ (1296) a „*Unam sanctam*“ (1302), jak byl ještě donedávna v právních dějinách u nás prezentován, nýbrž také vysoce erudovaným právníkem, jehož dílo, v regulích iuris dodnes živé, tvoří jeden z pěti stavebních kvádrů nejvýznamnějšího středověkého právního svodu – Korpusu kanonického práva. Koncizní kodifikační činnost tohoto i dalších středověkých papežů může být ostatně inspirativní i pro soudobou legislativu, která (majíc k dispozici nejmodernější legislativně technické pomůcky) nás zahrnuje metry právních předpisů malé přehlednosti a jepičího života, zatímco např. na rekodifikaci jednoho z nejdůležitějších zákonů – občanského zákoníku – si budeme muset počkat do příštího tisíciletí.

Resumé

V roce 1998 uplynulo 700 let od vyhlášení sbírky dekretálů papeže Bonifáce VIII. Nazývané „Liber extra“. Tato kolekce se stala třetí částí nejvýznamnějšího středověkého právního svodu, Korpusu kanonického práva. Její novum spočívá zejména ve způsobu zpracování pramenů staršího práva: sbírka je nejen systematicky uspořádává, ale i upravuje (zestručňuje, odstraňuje antinomie a podle potřeby mění a doplňuje), a stává se tak přímým předchůdcem moderních novověkých právních kodifikací.

Abstract

The 700 years from the Promulgation of Decretal Collection of Boniface the VIII

In the year 1998 700 years passed from the Promulgation of Decretal Collection of Boniface the VIII, called "Liber extra". This collection became the third part of the most important medieval law source, the Corpus Iuris Canonici. The novelty of this collection is in dealing with older sources: the collection not only systematizes them, but also corrects/shortens, puts antinomies away and changes/completes and becomes the direct predecessor of modern law codifications.

²⁴ Bonifác byl dokonce (ovšem vyhnaně, zřejmě kancléřem Filipa Sličného Vilémem z Nogaretu), nařčen, že prý „veřejně prohlašoval, že by chtěl být raději oslem, psem nebo jakýmkoli jiným nerozumným zvířetem nežli Francouzem“ (citováno z: J. Kadlec, Církevní dějiny II, Praha 1972, s. 132).

Zusammenfassung

700 Jahre von der Promulgation der Dekretaliensammlung des Papstes Bonifac VIII.

Im Jahre 1998 gibt es 700 Jahre von der Verkündigung der Dekretaliensammlung des Papstes Bonifac VIII., die auch als *Liber extra* genannt ist. Diese Sammlung bildete den dritten Teil der bedeutendesten mittelalterlichen kirchenrechtlichen Gesamtheit – *Corpus iuris canonici*. Die Neuigkeit dieser Sammlung liegt in dem Weg der Betrachtung älterer Rechtsquellen. *Liber extra* ist nicht nur systematisch geordnet, sondern auch ältere Materie knapper fasst. Die Sammlung beseitigt auch Antinomien und – dem Bedürfnis nach – ergänzt die Rechtsquellen. In diesen Wirklichkeiten liegt unter anderem der Grund, warum diese Sammlung als Vorläufer der neuzeitlichen Rechtskodifikationen gilt.

Riasunto

700 anni dalla promulgazione della collezione delle decretali di Bonifacio VIII

Nel 1998 sono passati 700 anni dalla promulgazione della collezione delle decretali del Papa Bonifacio VIII chiamata „*Liber extra*“. Questa collezione divenne terza parte della raccolta giuridica medievale più importante, il *Corpus Iuris Canonici*. La sua novità consiste nel modo di elaborazione delle fonti del diritto più antico che non sono soltanto ordinate in modo sistematico ma anche ritoccate e abbreviate, le antinomie sono eliminate e, secondo le necessità, modificate e completate. Divenne in tal modo un predecessore diretto delle codificazioni giuridiche moderne.

O autorovi

JUDr. Ignác Antonín Hrdina, OPraem; nar. 6. 3. 1953. V roce 1970 byl tajně přijat do strahovské kanonie řádu premonstrátů; v letech 1972–1975 studoval teologii na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích. V roce 1977 byl v Krakově vysvěcen na kněze. V letech 1982–1987 vystudoval práva na Právnické fakultě UK v Praze, kde v roce 1988 získal titul doktora práv. Od roku 1990 působí jako farář v Praze na Strahově. V roce 1991 byl jmenován provizorem strahovského kláštera. Od roku 1995 přednášel civilní právo na teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, od roku 1996 je odborným asistentem kanonického práva na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.

JUDr. Ignác Antonín Hrdina, OPraem, was born in 1953. In 1970 he joined the Premonstratensian Order of the Strahov Abbey. In 1972–1975 he was studying theology at the Cyril-Methodeus Faculty of Theology in Litoměřice.

In 1977 he was ordained in Krakow. In 1982–1987 he was studying law at the Faculty of Law of Charles University in Prague. In 1988 he obtained the degree of Doctor of Law. Since 1990 he has worked as a parson in Strahov, Prague. In 1991 he was appointed as the provisor of the Strahov abbey. From 1995 he gave lectures on civil law at the Faculty of Theology of the South Bohemian University in České Budějovice. Since 1996 he has been an assistant-professor of canon law at the Faculty of Law of the West Bohemian university in Plzeň.

JUDr. Ignác Antonín Hrdina, O Praem; geb. 6. 3. 1953. 1970 geheim in die Kanonie des Prämonstratenserordens in Prag-Strahov aufgenommen. In den Jahren 1972–1975 studierte er die Theologie an der Cyrillomethodischen theologischen Fakultät in Litoměřice. 1977 Priesterweihe in Krakau. In den Jahren 1982–1987 absolvierte er die Juristische Fakultät in Prag. 1988 Verteilung des Doktorats. Seit 1990 wirkt er als Pfarrer in Prag-Strahov. 1991 wurde er zum Provisor des Klosters Strahov ernannt. Ab 1995 gab er die Vorlesungen des Zivilrechts an der Theologischen Fakultät der Südböhmischesen Universität in Budweis, seit 1996 unterrichtet er kanonisches Recht an der Juristischen Fakultät der Westböhmischen Universität in Pilsen.

JUDr. Ignác Antonín Hrdina, O Praem; nato il 6. 3. 1953. Nell'anno 1970 è stato assunto clandestinamente nella canonia premonstratense, negli anni 1972–1975 ha studiato teologia nella Facolta Teologica dei SS. Cirillo e Metodio a Litoměřice. Nel 1977 è stato ordinato sacerdote a Cracovia. Negli anni 1982–1987 ha studiato diritto nella Facolta Teologica dell'Universita di Carlo dove ha conseguito il titolo di dottore di diritto nel 1988. Dal 1990 svolge la funzione di parroco a Praga-Strahov. Nel 1991 è stato nominato provvisor del monastero di Strahov. Dal 1995 teneva le lezioni su Diritto Civile nella Facolta Teologica della Boemia meridionale a České Budějovice, dal 1996 espleta l'incarico dell'assistente di Diritto Canonico nella Facolta di Giurisprudenza dell'Universita della Boemia dell'Ovest a Pilsen.

Deklarace práv počatého dítěte¹

The Declaration of the Conceived Child

Deklaration der Rechte empfangenen Kindes

La dichiarazione dei diritti del bambino concepito

Preambule

Vycházejíce ze všeobecné deklarace lidských práv Organizace spojených národů (OSN), Deklarace práv dítěte, Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a Úmluvy o právech dítěte, přijaté 20. listopadu 1989 a ratifikované Českou republikou (ČR), majíce na zřeteli, že život je neopakovatelný dar celému lidstvu i základní lidská hodnota požívající nejvyšší právní ochrany, a že právo na život je předpokladem realizace všech ostatních lidských práv a svobod, nezapomínajíce na to, že život každého z nás začal naším početím, kdy jsme se z jedné buňky, oplodněného lidského vajíčka, vyvinuli až do současné podoby, jelikož podle preambule Deklarace práv dítěte a Úmluvy o právech dítěte, přijatých Valným shromážděním OSN, „dítě z důvodu své fyzické a duševní nezralosti potřebuje osobní záruky a péči, včetně přiměřené právní ochrany, před i po narození“, i podle Listiny základních práv a svobod, která je součástí Ústavy ČR, je „lidský život hoden ochrany již před narozením“ a v duchu zásady klasického římského práva „nascitur pro iam habetur, quotiens de commodo eius agitur“ (ten, kdo se má narodit, se považuje za narozeného) i zásady „in dubio pro vitae“ (v pochybnosti je třeba se rozhodnout ve prospěch života), vyhlašujeme 1) tuto deklaraci určenou všem lidem dobré vůli s cílem zaručit těm nejbezbranějším spravedlivou právní ochranu:

čl. 1.

Každá počatá lidská bytost má právo na život. Toto právo má být chráněno zákonem od okamžiku početí po přirozenou smrt.

¹ Deklaraci práv počatého dítěte vyhlásily 22. listopadu 1999 v sini státních aktů Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR – u příležitosti 10. výročí přijetí Úmluvy o právech dítěte – tři nevládní organizace: Asociace pro právní ochranu dětí a mládeže v čele s poslancem JUDr. Ing. Jiřím Karasem; Občanský institut, jehož předsedou je Mgr. Michal Semín a Hnutí Pro život ČR v čele s prezidentem Ing. Radimem Ucháčem.

Cílem deklarace je uvést do souladu náš právní řád s Listinou základních práv a svobod, která je součástí české ústavy, a která stanoví, že lidský život je hodен ochrany již před narozením.

čl. 2.

(1) Všechny lidské bytosti jsou si od okamžiku početí do přirozené smrti rovny v důstojnosti i právech a mají nárok na právní ochranu. Přijímání právních předpisů i všechno jednání má sloužit ve prospěch zájmů a práv počatého dítěte.

(2) Všem počatým dětem mají být zaručena bez jakékoli diskriminace práva a ochrana ze strany vlastní rodiny, společnosti a státu bez ohledu na jejich věk, zdravotní a psychický stav, pohlaví, rasu, národní a sociální původ, příslušnost k národnostní menšině nebo etnické skupině, náboženství, majetek nebo jiné postavení.

čl. 3.

(1) Počaté dítě má právo se narodit, potřebuje být přijaté a milované. Této potřebě odpovídá zplození přirozeným způsobem v manželství jednoho muže a jedné ženy.

(2) Přirozeným prostředím pro harmonický rozvoj počatého dítěte je rodina, založená na trvalém manželském svazku muže a ženy.

(3) Počaté dítě má právo, aby se k jeho zájmům přihlíželo při vzniku manželství i při případném rozchodu manželů či úmrtí některého z nich.

čl. 4.

Matka a otec počatého dítěte mají právo na pravdivé a úplné informace o životě a zdraví počatého dítěte.

čl. 5.

(1) Stát má zabezpečit potřebnou zdravotnickou péči matkám v období před i po narození dítěte.

(2) Počaté dítě má právo na poskytování zdravotnické péče.

čl. 6.

(1) Počaté dítě má právo na zachování tělesné, genetické a duševní nedotknutelnosti.

(2) Právní ochrana se vztahuje zejména na ochranu před ověřováním medicínských poznatků na člověku. Počaté dítě má právo na ochranu před využitím jeho orgánů a tkání na transplantace, ochranu před genetickými anebo jinými manipulacemi a před každým zneužitím s obchodním, průmyslovým, vědeckým nebo jiným cílem.

čl. 7.

Počaté dítě má právo na zachování lidské důstojnosti po smrti, včetně práva na důstojný pohřeb.

čl. 8.

- (1) Počaté dítě má právo dědit a být obdarované.
- (2) Počaté dítě má nárok na náhradu škody i v případě, že mu byla způsobena újma na zdraví před narozením.
- (3) Počaté dítě má právo na plnění z pojistné události, kterou je smrt pojistěné třetí osoby.

čl. 9.

- (1) Počaté dítě a jeho matka mají právo na osobní péči a pomoc, zejména v tísňivém postavení.
- (2) Matka počatého dítěte má právo na ochranu v pracovních vztazích a na odpovídající pracovní podmínky.

čl. 10.

- (1) Veřejnost má právo být pravidelně a úplně informována o jedinečné hodnotě každého lidského života od okamžiku početí až po přirozenou smrt, a to zejména prostřednictvím školních zařízení a veřejnoprávních sdělovacích prostředků.
- (2) Státní instituce mají zabezpečit dostupnou síť poradenských center poskytujících základní informace a pomoc při ochraně počatého života.

Grocholewski, Zenon: Postup pri preložení a odvolaní farára

Vydavatelstvo Serafín, Bratislava 1999, s. 89.

The Procedure of the Removal and Transfers of Pastors

Verfahren bei der Verlegung und Abberufung des Pfarrers

Modo di procedere nel trasferimento e nella rimozione dei parroci

Texty arcibiskupa Zenona Grocholewského by se měly stát povinnou četbou pro všechny, kteří si myslí, že existence církevního práva je buď v rozporu s podstatou Církve, nebo je přinejmenším zbytečná. Zenon Grocholewski totiž neustále, znovu a znovu, zdůrazňuje, že podstatou církevního práva jako nedílné součásti pastorační služby je totéž, co je podstatou celé Církve – láska. Mohli bychom připomenout autorovu úvodní statě z jeho sebraných *Štúdií z procesného kanonického práva* (Spišská Kapitula 1995), která nese v tomto smyslu příznačný název *Kanonické právo a láska*. Pokud jde o druhý argument, že církevní právo je zbytečné, i zde Zenon Grocholewski svými studiemi, zaměřenými na problémy, které jsou – ať chceme, nebo nechceme – součástí běžného života Církve, prokazuje pravý opak. Využívá přitom svých neocenitelných znalostí církevní doktríny a praxe, získaných studiem kanonického práva a dlouholetým působením v Nejvyšším tribunálu Apoštolské signatury. Právě spojení výše uvedeného důrazu na základní princip kanonického práva, jímž je vždy *bonum animarum*, chcete-li *salus animarum*, s důkladným rozborem právní problematiky činí z textů Zenona Grocholewského nesmírně poutavou četbu. Výše uvedené atributy lze připsat i studii Postup pri preložení a odvolaní farára.

Tématem studie je postup při přeložení a odvolání faráře podle c. 1740–1752 Kodexu kanonického práva, zařazených do sedmé knihy *De processibus* (v oficiálním českém překladu Soudní a mimosoudní řízení). Zařazení cc. 1740–1752 do sedmé knihy nepovažuje autor za vhodné: „Toto umiestnenie sa neukazuje ako práve najšťastnejšia volba, pretože v tejto matérii nejde o napadnutie nejakého úkonu a následnú procedúru na vyriešenie vzniknutého konfliktu. Nejde tu ani o potrestanie alebo o vyhlásenie nejakého trestu. Jednoducho ide tu o procedúru predpísanú na vydanie jednotlivého administratívneho úkonu (ktorý, ak bol vydaný, môže byť i napadnutý). Procedúry na vydávanie jednotlivých administratívnych úkonov sú regulované podstatným právom, a nie procesným právom.“ (s. 14)

Studie je členěna na úvod a tři části. V úvodu nacházíme autorův již výše uvedený komentář k nevhodnému umístění kánonů cc. 1740–1752 do sedmé knihy kodexu a výklad o odvolání a přeložení faráře jako zvláštního právního institutu vzhledem k obecné úpravě odvolání a přeložení z církevního úřadu. Autor cituje stanovisko Papežské komise pro revizi kodexu kanonického práva, které vyjadřuje jako důvod pro speciální úpravu odvolání a přeložení faráře „zvláštny význam tohto úradu“ (s. 13). Autor dále upozorňuje, že oproti CIC/1917 nový kodex z roku 1983 v intencích Druhého vatikánského koncilu (dekret *Christus Dominus*) – i když setrvává na požadavku zvláštní stability úřadu faráře – zjednodušil postup při odvolání a přeložení faráře. Autor v této souvislosti cituje z rozsudku Apoštolské signatury: „Na druhej strane však najvyšším ciel'om, ktorý sa sleduje, je stále spása duší. Preto tam, kde sa to zanedbáva, musí dobro jednotlivcov i dobro samotných farárov ustúpiť a nechat' miesto dobru duší.“ (s. 13)

V prvé části se autor zabývá otázkou, na koho se vztahuje režim odvolávání a přeložení podle cc. 1740–1752 – vedle faráře se může jednat i o jiné osoby, které jsou v analogickém právním postavení, dále otázkou, kdo je příslušný odvolávat a překládat, a konečně důvody pro odvolání a přeložení a v souvislosti s nimi i rozdílem mezi odvoláním a přeložením. Zatímco důvodem pro odvolání jsou negativní výsledky pastorační činnosti odvolávaného faráře, důvodem pro přeložení jsou naopak pozitivní potřeby Církve, pro které je nutno faráře pověřit jiným úřadem. Jinými slovy, zatímco důvodem odvolání je neschopnost faráře vykonávat prospěšně svůj úřad (at' ze subjektivních, nebo objektivních příčin), důvodem přeložení je naopak schopnost vykonávat jiný úřad než dosavadní, přestože tento dosavadní úřad vykonává úspěšně. Autor poukazuje na rozdíl mezi odvoláním a přeložením podle c. 1740–1752 a mezi zbavením úřadu a trestním přeložením podle c. 1336, § 1, n. 2 a 4. Zbavení úřadu a trestní přeložení mají povahu trestu a jsou ukládány v trestním řízení.

V druhé a třetí části se autor zabývá výkladem vlastního postupu při odvolání a přeložení. Autor se přitom řídí principem, který popsal v úvodních všeobecných poznámkách: „Kým stanovenie príčin odvolania a preloženia – ako som to už poznamenal vyššie – je požiadavkou jedine dobro duší, čiže účinnosťou pastoračnej činnosti a nie osobným záujmom farára, normy týkajúce sa procedúry odvolania a preloženia, sú požiadavkou dobra farára, ktorý nemá v úmysle se zrieknuť svojho úradu a hlavne sú požiadavkou stability jeho úradu...“ (s. 45). V tomto smyslu autor řeší například situace, v nichž by došlo k odchýlení se od ustanovení kánonů týkajících se samotné procedury odvolávání a přeložení. Jestliže k tomuto odchýlení došlo ve prospěch odvolávaného nebo překládaného faráře, at' už se jedná např. o doplnění předepsaného postupu dalšími úkony (ve prospěch faráře), nebo o připuštění, aby se řízení účastnil též advokát odvo-

lávaného nebo překládaného faráře, nemá to vliv na platnost rozhodnutí o odvolání nebo přeložení.

Význam studie je do značné míry dán už samotnou volbou tématu. Přeložení a odvolání z úradu faráře bude jistě vždy aktuálním problémem církevní praxe. Ze studie je ostatně zřejmé, že úmyslem autora bylo zejména pomoci nositelům příslušných církevních úřadů ke správné aplikaci daných ustanovení. Čtenář jistě uvítá i autorův důraz na to, že kanonické právo není čímsi škodlivým, nebo zbytečným, ale opravdovou službou Církvi a věřícím.

Stanislav Pšenička

Péter Erdő: **Storia della Scienza del Diritto Canonico** – Una introduzione

Editrice Pontificia Universita Gregoriana, Roma 1999, 248 stran

Dějiny vědy kanonického práva
The History of Canon Law Science
Geschichte der Lehre des kanonischen Rechts

Na sklonku loňského roku vydalo nakladatelství Papežské univerzity Gregoriana v Římě knihu známého maďarského kanonisty a rektora Katolické univerzity P. Pazmányho v Budapešti, Mons. Petra Erdőho, auxiliárního biskupa v Székesfehérváru, Historie vědy kanonického práva s podtitulkem Úvod. Mons. Erdő, který na římské Gregorianě působí jako hostující profesor od roku 1986, je znám odborné veřejnosti svými četnými publikacemi. Bývá častým hostem vědeckých konferencí (profesor Erdő přednášel také na mezinárodní konference Konfesní a konkordátní právo zemí středovýchodní Evropy, konané minulý rok v Praze naší Společnosti).

Tato publikace je přepracovaným italským překladem Erdőho latinsky psané práce vydané pro potřeby univerzity v r. 1990 pod názvem *Introductio in historiam scientiae canonicae. Praenotanda ad Codicem*. Druhé vydání však již vychází v italštině, která na této univerzitě nahradila latinu ve výuce kanonického práva. Jelikož Gregoriana byla poslední univerzitou, na které se kurzy kanonického práva konaly v latině, lze tuto zdánlivě nevýznamnou změnu považovat za mezník, kterým se uzavřela „latinská epocha kanonistiky, jež trvala od jejích počátků až do naší doby.“

Knihu nelze považovat za úplný historický přehled, který čtenáře uvádí do studia historie kanonického práva. Jejím cílem je především podat souhrn kanonické literatury v průběhu historických období, v úvodních částech jednotlivých kapitol však neopomíjí ani přiblížit metody výuky a způsoby výzkumu materie. Zvláště podrobně se zabývá klasickou středověkou kanonistikou.

Vnitřně se člení do sedmi kapitol odpovídajících jednotlivým vývojovým obdobím vědy kanonického práva, v podstatě stejně, jak o nich mluví A. Van Hove. Poslední klasické období ukončuje autor vydáním CIC 1917 – rokem, kdy nastává „zcela odlišná situace pokud jde o prameny. Zatímco do kodifikace vyžadovala práce kanonisty zvláštní historicko-právní erudici pro vyhledání a pochopení platných norem, nyní se nacházíme před právem už kodifikovaným a věda, jež má vysvětlit, vyložit a aplikovat právo kodifikované požaduje zcela odlišné metody.“ Závěrečná kapitola se zabývá vývojem od vydání Kodexu. V ní nalezneme v pasážích věnovaných současným sdružením kanonistů a periodikům z oblasti vědy církevního práva i zmínku o české Společnosti pro církevní právo a naší Revue. K výkladové části autor připojil ve formě 14 dodatků latinské texty týkající se materie z různých historických období. Rychlé orientaci v knize bezpochyby napomáhá i podrobně zpracovaný rejstřík.

Za zvláštní zmínku stojí i skutečnost, že v rámci bohatého aparátu pramenů, na které kniha odkazuje, jsou zařazeny i adresy internetových stránek, bez kterých se patrně za několik málo let už neobejde žádná seriózní vědecká publikace.

Miloš Holub

Krukowski, Józef: Konkordat polski. Znaczenie i realizacja

Verba, Lublin 1999, 392 s.

Polský konkordát. Význam a realizace

The Polish Concordat. Its Meaning and Realization

Konkordat mit Polen. Bedeutung und Verwirklichung

Il concordato polacco. Suo significato e realizzazione

Monografie Józefa Krukowského, profesora katolické univerzity v Lublinu a znalce konfesního práva, podrobuje analýze konkordát mezi Polskem a Apoštolským stolcem, jehož proces přijímání byl dovršen ratifikací 23. února 1998. Obsahová výstavba knihy do značné míry koresponduje s Krukowského článkem „Aktuální problémy polského konfesního práva“, uveřejněném v Revue

církevního práva 3/98. Shoda je dána obdobným předmětem, jakož i zhruba stejnou dobou vzniku obou prací.

V podtitulu práce autor vyznačil dva aspekty konkordátu, na něž soustředil svou pozornost – význam a realizaci. Při posuzování významu konkordátu autor naznačil širší právně-teoretické souvislosti, zejména úlohu konkordátu v různých systémech vztahů státu a církve. Důležitost polského konkordátu je spatřována v tom, že tento mezinárodněprávní instrument – podepsaný 28. července 1993 – byl prvním konkordátem v postkomunistických zemích střední a východní Evropy a stal se tak inspiračním zdrojem pro ostatní země tohoto regionu při jejich jednáních s Apoštolským stolcem. (Nic na tom nezměnil ani fakt, že ratifikace konkordátu byla několik let oddalována Sejmem Polské republiky, ovládaným postkomunistickými elitami.) Za zmínku stojí i fakt, že z meritorního hlediska náleží polský konkordát k novému typu tzv. horizontálních konkordátů, jež vycházejí z doktríny 2. vatikánského koncilu a jejichž podstatou je záruka náboženské svobody v rovině individuální, kolektivní, jakož i institucionální.

Realizací konkordátu rozumí prof. Krukowski jeho roli v procesu transformace a stabilizace polského právního řádu. Nejprve se soustředí na vztah konkordátu v ústavě a jeho místo v právním řádu Polska. Posléze je v práci vyložen poměr konkordátu a běžných zákonů podle jednotlivých oblastí, které konkordát reguluje. Konkrétně jde o úpravu diplomatických vztahů, svobody komunikace mezi jednotlivými subjekty církve, uznání právní subjektivity církve, svobody církve veřejně plnit svou misii a jurisdikci, svobody církve při uskutečňování změn ve své struktuře, svobody kultu, úpravu církevního školství a osvětové činnosti, duchovní služby v armádě, věznicích a mezi národnostními menšinami, úpravu církevního majetku apod. Největší pozornost je věnována uzavření kanonického manželství s civilněprávními účinky; vyloženy jsou jejich podmínky, jimiž jsou: absence překážek vyplývajících z polského práva, vyjádření souhlasné vůle nupturientů respektující uskutečnění civilněprávních účinků a zápis do matriky příslušnému správnímu úřadu. Práci uzavírá příloha obsahující text konkordátu a dalších čtrnácti souvisejících dokumentů.

Autor charakterizoval svou knihu jako „pokus o odpověď“ na otázky týkající se významu konkordátu a jeho realizace v polském právu“ (s. 15). Zbývá dodat, že se jedná o pokus velmi zdařilý.

Daniel Sprátek

Rakove, Jack N.: Declaring Rights. A Brief History with Documents

Bedford Books, Boston–New York 1998, 217 s.

Deklarace práv. Struèná historie s dokumenty

Die Verlautbarung der Rechte. Kurzgeschichte mit Dokumenten

I diritti dichiarati, Breve storia con i documenti

V rámci ediční řady *The Bedford Series in History and Culture* vydalo nakladatelství Bedford Books práci profesora historie a amerických studií na Stanfordské universitě Jacka N. Rakoveho. Ten je už znám zainteresovanému čtenáři ve Spojených státech především prostřednictvím svých starších publikací, k nimž patří např. „The Beginnings of National Politics: An Interpretive History of the Continental Congress“ (1979), „James Madison and the Creation of the American Republic“ (1990) či „Interpreting the Constitution: The Debate over Original Intent“ (1990). Jeho práce „Original Meanings: Politics and Ideas in the Making of the Constitution“ (1996) získala dokonce v roce 1997 prestižní Pulitzerovu cenu.

Autor si svými knižními i časopiseckými příspěvky vydobyl pověst uznávaného znalce procesu utváření právních a politických požadavků osadníků v jejich boji za nezávislost na britské koruně. Jde pochopitelně o období i o téma, které se již tradičně těší nemalému zájmu americké historiografie, přičemž se však zdá, že stále existují ne zcela zodpovězené otázky, jimiž se mohou historici ve svých dílech zabývat. V devadesátých letech se tak objevují nové práce Johna Phillipa Reida, Lance Banninga, Roberta A. Goldwina či Bernarda Bailyna, odkrývající nové rozměry v bádání o myšlenkovém zázemí vůdčích představitelů boje za nezávislost. Specifickým Rakoveho přínosem je pak výzkum původního významu ústavních článků a dodatků Ústavy v jejich dobovém kontextu. Vedle tohoto důrazu, jenž klade na teleologický a historický výklad dosud platné právní normy, která působila inspirativně i na naše právní teoretiky v době přípravy nového základního zákona státu po rozpadu rakousko-uherského mocnářství v roce 1918, se profesor Stanfordské university věnuje také politickým koncepcím a praktické podobě veřejného vystupování Jamese Madisona.

Na těchto rádcích rozebíraná Rakoveho kniha se zaobírá formulováním občanských a politických práv a svobod ve vývojové linii počínající ještě v Anglii (zvláštní pozornost věnuje Slavné revoluci 1689) a vedoucí až k jejich zakotvení v Listině práv (1791) tvořené dodatky I–X Ústavy USA, která představuje

v Rakoveho podání určité vyvrcholení, kde také svůj výklad ukončuje. Celá publikace se skládá ze dvou základních částí, členěných dále na kapitoly a doplněných bibliografickou poznámkou a chronologickým přehledem.

První část nazvaná „*Práva v revoluci*“ (*Rights in Revolution*) se musí nejprve vyrovnat s otázkou vymezení pojmu subjektivních práv, jejich zakotvení i jejich beneficiary. Stranou neponechává ani dobové diskuse k těmto tématům. Spíše ve zkratce se věnuje anglickým kořenům boje za svobody, inspirující americké osadníky, a místo obšírného výkladu nechává promlouvat autentické dokumenty. Tento přístup charakterizuje celou práci, čímž z ní vytváří vynikající chrestomatičkou příručku pro studenty historie i právních, resp. ústavních dějin. Vzhledem ke skutečnosti, že problém náboženské svobody a vztahu státní moci a náboženství náležel a náleží k těm otázkám, o jejichž relevanci nejprůkazněji svědčí i fakt, že patří v USA k těm snad nejhojněji diskutovaným i mimo akademickou půdu (stávají se často i ožehavým bodem předvolebních kampaní), je tato publikace vhodnou pomůckou i pro badatele zaobírající se dějinami a současným stavem konfesního práva ve Spojených státech. Zatímco otázkou zakotvení práv osadníků v jednotlivých koloniích v období před vypuknutím války za nezávislost se autor příliš nezabývá, nemalou pozornost věnuje deklaracím práv, které se objevují v průběhu tohoto boje ve Virginii (1776), Pennsylvanií (1776) a Massachusetts (1780). Tím, že profesor Rakove předkládá tyto dokumenty ve své publikaci jako prameny, které čtenář může číst a srovnávat, mu zároveň umožňuje lépe vnímat určité vývojové proměny.

Druhá část pojmenovaná „*Ústava a práva*“ (*The Constitution and Rights*) je do nemalé míry „poznamenaná“ autorovým zájmem o Madisonovu osobnost. Prvořadou pozornost Rakove věnuje sporům mezi federalisty a antifederalisty, zejména pak odporu těch prvních k doplnění Ústavy o Listinu práv (*Bill of Rights*). Federalisté se obávali, aby schválení dodatků neposílilo antifederalisty v jejich úsilí o dosažení změn v samotném textu Ústavy, přičemž argumentovali i legislativní nevhodností takovéto formy a dojmem, který může učinit zakotvení některých dílčích práv jako ústavních vůči těm právům, jimž se takovéhoto vyhlášení nedostane. Jsou snad ostatní práva méně významná či z povahy věci nemají povahu ústavních práv? (s. 144–145). Avšak ani uvnitř obou táborů nepanovala naprostá jednota a soulad co do navrhovaného postupu. V této souvislosti autor přináší projev Jamese Madisona přednesený na půdě Sněmovny representantů 8. června 1789, kterým přední americký politik navrhoval implementovat některá práva přímo do textu Ústavy – většinu z nich jako omezení pravomocí Kongresu stanovených v článku I Ústavy USA jakožto řešení legislativně čistší než přijetí samostatně stojících dodatků.

Práce profesora Stanfordské university je v souladu se zaměřením celé ediční řady studijním materiálem, který dává čtenáři do rukou okomentované autentic-

ké dokumenty. Jejím účelem není přinášet převratné objevy, nelze ji zaměňovat za obsáhlou vědeckou monografii. Přesto jde o publikaci opravdu profesionálně připravenou. Kniha se vyznačuje přehledností, systematičností a schopností postihnout základní jevy, přičemž potřeba vytvořit text stručný, spíše pouze odkazující na v knize editované dokumenty, nevedla k opomenutí zásadních skutečností relevantních pro dané téma. Právě výběr těchto pramenů by mohl být předmětem určité diskuse či kritiky. Na druhou stranu je právem autora zařadit právě ty původní materiály, které on pokládá za zásadní k probírané otázce. Text je navíc průběžně doplňován odkazy na prameny a literaturu v poznámkách pod čarou, snadnou orientaci pak umožňuje i podrobný rejstřík. Publikace dává čtenáři příležitost nově promýšlet staré „známé“ skutečnosti a sám si přitom odpovídat na pro historika klasickou rankeovskou otázku: *Wie es eigentlich gewesen ist?*

Jiří Georgiev

Přírůstky do knihovny Společnosti pro církevní právo

Accessions to the library of the Church Law Society

Neue Bücher in der Bibliothek der Gesellschaft für Kirchenrecht

Accessioni nella biblioteca della Società di Diritto Canonico

V závěru uplynulého roku a v prvních měsících roku současného byla knihovna Společnosti obohacena o některé nové knižní tituly v oblasti církevního a kanonického práva. Některé z těchto publikací, které mohou posloužit zájemcům o danou problematiku, si Vám dovolujeme představit stručnými anotacemi na stránkách tohoto čísla Revue církevního práva.

- **JUDr. Michal Lamparter:** **Církev a stát (Sborník příspěvků z 4. ročníku konference), Masarykova univerzita, Brno 1999.** Publikace obsahuje výběr z příspěvků přednesených na 4. ročníku konference Církev a stát, který dne 30. září 1998 pořádala na Právnické fakultě Masarykovy univerzity místní skupina Společnosti pro církevní právo v Brně ve spolupráci s katedrou ústavního práva a politologie této univerzity. Sborník obsahuje tyto příspěvky: Svátost křtu v ekumenickém pojetí od emeritního faráře Evangelické církve ThDr. Jiřího Cardy, který se zabývá vývojem pohledu na křest v dějinách církve. Druhý příspěvek, nazvaný Tzv. sjezdy biskupů v Polsku vrcholného středověku, od Pavla Krafla, Ph.D., srovnává a vytyčuje rozdíly mezi sjezdy

biskupů a knížecími kolokvii v období vrcholného středověku. Třetí příspěvek, Svoboda náboženského vyznání v České republice, od JUDr. Michala Lampartera tvoří stěžejní část sborníku. Jedná se o výtah z disertační práce na toto téma. Autor se ve svém článku zabývá filozofickými, teoretickými a historickými východisky svobody náboženského vyznání na území naší republiky a právní úpravou dané oblasti v období první republiky. Ve druhé části svého příspěvku se zaměřuje na svobodu náboženského vyznání v mezinárodním právu. Zabývá se jak úpravou mezinárodního práva hmotného (zkoumá a popisuje základní mezinárodní úmluvy dotýkající se daného problému), tak i procesními aspekty mezinárodněprávní úpravy. Posledním příspěvatelem sborníku je JUDr. Václav Novotný se svou statí Krátké zamýšlení nad některými aspekty správního soudnictví v České republice. Ve svém článku rozebírá dopad článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a jeho požadavku na řádnou soudní kontrolu rozhodnutí orgánu veřejné správy a nabízí několik variant řešení jak tomuto požadavku vyhovět. Jedná se o velice podnětný článek v diskusi o reformě správního soudnictví v naší republice.

- **Arcidiecéze olomoucká: Přehled o úkonech duchovní správy a hospodaření Arcidiecéze olomoucké v letech 1996, 1997 a 1998, Arcibiskupství olomoucké, Olomouc 1999.** Jakoby v odpověď na volání po církvi jako „domu ze skla“ přichází z Olomoucké arcidiecéze publikace podrobně a přehledným způsobem seznamující se stavem hospodaření a provádění úkonů duchovní správy v celé arcidiecézi. V úvodu jsou srovnávány úkony duchovní správy podle regionů diecéze, a to Hané, Slovácka, Valašska a Severozápadu – podle počtu farností, nedělní účasti na mši svaté, dětí v náboženství, křtů, svateb a pohřbů, vyjádřen je procentní podíl těchto regionů vzhledem k diecézi. Navazující část pojednává o hospodaření arcidiecéze jako celku rozepsaném podle příjmových a výdajových položek. Nejrozsáhlejší část publikace tvoří přehled hospodaření a úkonů v duchovní správě, rozčleněný podle jednotlivých děkanátů a farností diecéze. Farnosti jednotlivých děkanátů jsou řazeny v abecedním pořadí. U každé farnosti jsou uvedeny za každý ze sledovaných let tyto údaje: příjmy, výdaje, odvod pro potřeby diecéze (dělený na kolonku uvádějící, kolik by daná farnost měla odvádět podle rozpisu a jaký je skutečný stav odvodů), sbírky na charitu, misie a seminář a pastorační data. V pastoračních datech je uváděna průměrná účast na nedělní mši svaté, počet dětí v náboženství, počet křtů, svateb a pohřbů. Za údaji o farnostech jednotlivého děkanátu je uveden součet těchto položek pro děkanát a na konci publikace součet pro celou arcidiecézi. Na uváděných datech je dobře patrná rozdílnost jednotlivých oblastí i výjimky z průměru. Význam této práce je nutno vyzdvihnout zvláště v současné situaci Římskokatolické církve, kdy je

často církevními institucemi blokován přístup k určitým údajům a zájemce se nezřídka setkává s neochotou poskytovat veřejnosti informace označované za interní. Nelze si než přát, aby příkladu olomoucké arcidiecéze následovaly i diecéze ostatní.

- **Grocholewski, Zenon:** *Morální jistota jako klíč pro čtení norem procesního práva, přeložil a vydal ThMgr. František Krejsa vlastním nakladem, Litovel, prosinec 1999.* Záhy po slovenském překladu vyšel i český překlad této podnětné studie předního římského kanonisty, Mons. Zenona Grocholewského, titulárního arcibiskupa akropolského, donedávna prefekta Nejvyššího tribunálu Apoštolské signatury, nyní prefekta Římské kongregace pro katolickou výchovu (pro semináře a studijní instituty). Máme radost, že dílo velikého přítele českých i slovenských kanonistů, dlouholetého patrona každoročních srpnových sympozií kanonického práva pořádaných Slovenskou společností kanonického práva ve Spišské Kapitule máme nyní k dispozici i v češtině. Pokud jde o obsah uvedené studie, odkazujeme čtenáře na podrobnou recenzi slovenského znění, kterou jsme již v naší Revue uveřejnili, a sice v č. 14 – 3/99 na s. 249–250.
- **Grocholewski, Zenon:** *Tanulmányok az egyházi házasság – és perjogrol (Studie kanonického práva manželského a procesního), Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae – III. Studia, 1, z italštiny a němčiny přeložil G. Kuminetz, Szent István Társulat, Budapešť 2000.* Z pěti studií uveřejněných v tomto svazku jsou tři dostupné i ve slovenštině – a to pod názvy Najvyšší Tribunál Apoštolskej signatury v súdnej štruktúre Cirkvi, Apelačné pokračovanie v kauzách manželskej nulity a O zriadení a úlohe tribunálov v Cirkvi s prihliadnutím na administratívnu spravodlivosť ve sborníku autorových studií Štúdie z procesného kanonického práva, vydaném v roce 1995. Publikaci bude věnována samostatná recenze v některém z nejbližších čísel Revue.

(tza)

Konference Essenské rozhovory o vztahu státu a církve, Mülheim, 20. – 21. 3. 2000

Essener Gespräch zum Thema Staat und Kirche

Essen Discussions on Church and State

Colloqui di Essen sul tema Stato e Chiesa

Ve dnech 20. a 21. 3. 2000 se v Mülheimu v Porúří konal 35. ročník konference Essenské rozhovory o vztahu státu a církve pořádaný každoročně biskupstvím Essen.

Konference se zúčastnilo 117 odborníků na konfesní právo z celého Německa, Rakouska, Švýcarska, Belgie a Nizozemí. Střední a východní Evropu zastupoval stálý spolupracovník Společnosti pro církevní právo Dr. iur. Balázs Schanda z Budapešti, ředitel legislativního oddělení odboru církví Ministerstva kultury Maďarské republiky, Doc. JUDr. Jiří R. Tretera z Právnické fakulty Univerzity Karlovy a a Mgr. Záboj Horák, člen pracovního výboru Společnosti pro církevní právo. Konference se zúčastnili také Prof. Dr. Heiner Marré z Ruhrské univerzity v Bochumu, Prof. Dr. Rik Torfs z Katolické univerzity v Lovani, vydavatel *Revue européenne des relations Églises - État*, Prof. Sophie C. van Bijsterfeld z Katolické univerzity v Tilburgu v Nizozemí, Prof. Dr. Michael Waldstein z Gamingu v Rakousku a Dr. iur. Karl Eugen Schlieff z Münsteru.

V pondělí přednášel dlouholetý spolupracovník *Ústavu právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy* Prof. Dr. iur. utr. Hans-Wolfgang Strätz z Kostnice na téma *Manželství a rodina jako instituty občanského práva*.

Poté vystoupili v jakési dvouexpozici Prof. Dr. theolog. lic. iur. can. Karl-Theodor Geringer z Mnichova a Prof. Dr. iur. Gerhard Robbers z Trevíru. Prof. Geringer se zabýval tématem *Platné kanonické manželské právo*, Prof. Robbers hovořil o *Manželství a rodině v evangelickém pojetí*. Prof. Robbers řekl, že právní předpisy ukládající povinnost uzavřít manželství nejdříve před státním úřadem, a teprve poté před církví, jsou v rozporu s ústavním právem SRN. Navrhla, aby se nupturienti mohli svobodně rozhodnout, zda si slíbí manželství nejprve před státem a poté před církví, nebo zvolí opačný postup.

V úterý 21.3. přednášel Prof. Dr. iur. Peter J. Tettinger z Kolína nad Rýnem na téma *Zvláštní ústavněprávní ochrana manželství a rodiny*. Po oba dny konferenční jednání včetně bouřlivých rozprav řídil Prof. Dr. iur. Christian Starck z Göttingenu.

V závěru konference prezentoval Priv. -Doz. Dr. Heribert Hallermann z Mohuče první díl velkého třísvazkového slovníku *Lexikon für Kirchen- und Sta-*

atskirchenrecht, který právě vydal *Verlag Ferdinand Schöningh GmbH* v Paderbornu a jehož hlavními redaktory byli přítomní účastníci konference Prof. Dr. iur. Axel Frhr. von Campenhausen z Göttingenu a Prof. Dr. theolog. Ilona Riedel-Spangenberger z Mohuče.

Jiří R. Tretera/Záboj Horák

Ze zahraničních časopisů

From Foreign Periodicals

Aus den ausländischen Zeitschriften

Dalle riviste estere

Zeitschrift für evangelisches Kirchenrecht,

44. Band, 4. Heft, September 1999

Klaus Blaschke Zur Zulässigkeit von Eigriffen in kirchliche Gehälter

Hans-Peter Hübner Gestaltungsspielräume der Kirchen im Besoldungs- und Versorgungsrecht

Herbert Ehnes Novellierung der Verfassung der Lippischen Landeskirche

Kościół i prawo, tom 13, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1998

Relacje kościół – państwo

H. Karbownik Zarys sytuacji prawnej Kościoła katolickiego w Polsce przedrozbiorowej

A. Nowakowski Administracja spraw wyznaniowych w powojennej Polsce

R. Sytychmiler Trwałość i nierozerwalność małżeństwa kanonicznego w świetle Konkordatu z 28 lipca 1993

T. Bach SAC Ubezpieczenie społeczne osób duchownych i zakonnych w PRL

J. Krukowski Krytyczne uwagi do "Projektu Konstytucji RP"

Z problematyki praw człowieka

F.J. Mazurek Katalog praw człowieka w dokumentach społecznego nauczania Kościoła

Z historii prawa kanonicznego

- P. Erdő** Średniowieczne sądy kościelne w Polsce i na Węgrzech
- W. Góralski** Wprowadzenie do studiów nad dziejami synodów prowincjalnych
- H. Karbownik** Sprawa opłat *iura stolae* w Prusach Południowych i w Wielkim Księstwie Poznańskim w latach 1793-1914
- H. Karbownik** Sprawa prowadzenia pocesów o czary w predrozbiorowej Polsce v świetle ówczesnego prawa kanonicznego i polskiego

Z prawa procesowego

- H. Misztal** Kanonizacja w Kościele rosyjskim prawosławnym
- A. Wasek** Rzetelny proces karny
- R. Sztychmiler** Stwierdzenie nieważności małżeństwa z tytułu niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich

Z prawa o sakramentach

- W. Góralski** Błąd determinujący wolę (kan. 1099 KPK) w świetle Wyroku Roty Rzymskiej c. Staszkiewicz z 25. IV. 1991 r.
- B.W. Zuber OFM** Sakrament namaszczenia chorych. Próba wykładni obowiązujących przepisów kościelnych
- B.W. Zuber OFM** Error in persona et in qualitate personae (can. 1097 §1–2 CIC 1983)

L'année canonique, tome XLI, S.I.D.C., Paris 1999

Les églises et les médias

- F. Jankowiak** L'Église et les moyens de communication social à l'époque contemporaine
- R. Giannatelli** Église et communication sociale: l'enseignement de l'Église catholique dans les documents pontificaux et conciliaires
- J.-P. Willaime** Attitude des Églises protestantes à l'égard des médias

- J. Duffar** Les limites à la liberté d'expression en matière religieuse en Europe
- J.-P. Durand** Les publications catholique et le droit canonique. Quelques préalables
- B. Basdevant-Gaudemet** Le régime de l'information religieuse en droit français
- A. Latreille** Information et nouvelles technique: état des lieux et perspectives

Études diverses

- L. Parisoli** L'émergence de l'inaffabilité pontificale de Pierre de Jean Olieu à Guillaume d'Occam
- P. Gefaell** Relations entre les deux „codes” de l'unique „Corpus iuris Canonici”
- O. Echappé** À propos de l'équité en droit canonique
- J. Passicos** À propos de trois canons à portée „constitutionnelle”
- L. Navarro** Les sujets nés de l'initiative des fidèles et de la personnalité juridique privée
- D. Le Tourneau** Le statut de la Prélature de l'Opus Dei en Droit civil français
- É. Sleman** De „Ritus” à „Ecclesia sui iuris” dans le Code des Canons des Églises Orientales

L'église catholique en France: Notes d'actualité (1998)

- P. Valdrini** À propos du statut juridique et canonique du Secours catholique
- Ph. Toxé** PACS et Bonum conjugum
- J. Pssicos** Le clerc pédophile en droit canonique

Dnes Vám představujeme:

Today we present you:

Heute stellen wir Ihnen vor:

Oggi vi presentiamo:

Stowarzyszenie kanonistów polskich

Společnost polských kanonistů

The Polish Canonists' Association

Gesellschaft der polnischen Kanonisten

La Società dei Canonisti Polacchi

Společnost polských kanonistů vznikla z iniciativy Sekce kanonického práva při polské biskupské konferenci. V roce 1991 byla zřízena jako církevní právnická osoba a ještě téhož roku získala též státní uznání. Jejím sídlem je Lublin. Cíle společnosti jsou jednak vědecké a jednak praktické povahy. Společnost má napomáhat rozvoji polské kanonistiky a zároveň poskytuje odborné školení pro pracovníky v Církvi, kteří ke své činnosti potřebují dobrou znalost kanonického práva. Společnost proto pořádá každoročně odborná sympozia (naposledy v loňském roce mezinárodní symposium v Sandoměři s tématem Systémy financování církevních institucí v Evropě, jehož se zúčastnil i předseda naší Společnosti pro církevní právo, Doc. JUDr. Jiří R. Tretera, OP), která se zaměřují na v daném roce nejaktuálnější otázky. Společnost polských kanonistů také pořádá v každém roce jednodenní školící kurs pro pracovníky církevních institucí. Společnost rovněž vydává časopis (*Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich*), v němž jsou publikovány komentáře k normativním aktům i k rozhodnutím církevních soudů, řada odborných článků, jakož i zprávy o činnosti Společnosti (dosud vyšlo 13 čísel). Ve své činnosti Společnost spolupracuje se zahraničními společnostmi nebo představiteli kanonistů z Běloruska, České republiky, Kanady, Francie, Německa, Slovenska, Ukrajiny, USA, Itálie a Maďarska.

Členy Společnosti polských kanonistů se mohou stát pouze osoby s ukončeným studiem kanonického práva nebo osoby, které znalost kanonického práva potřebují pro svou činnost. Členy přijímá Výbor. Dalšími orgány Společnosti jsou: Valná hromada a Předseda.

Čestnými členy Společnosti polských kanonistů se dosud stali kardinál Józef Glemp, kardinál Henryk Gulbinowicz, arcibiskup Zenon Grochowski a arcibiskup Józef Kowalczyk.

Stanislav Pšenička

Zprávy ze Společnosti pro církevní právo

Short messages – Kurze Nachrichten – Breve cronaca

1. prosince 1999 se konal 27. večer z cyklu *Působení práva v církvi a ve společnosti*. Jak se stalo dobrou tradicí na závěr kalendářního roku, přednášel dlouholetý příznivce naší společnosti JUDr. Cyril Svoboda, poslanec Parlamentu ČR. Tématem byly **Aktuální problémy české legislativy**.

2. prosince 1999 proběhlo 4. zasedání, jehož členem je, jak jsme již informovali, předseda naší Společnosti, Doc. JUDr. Jiří Rajmund Treter. Teze nového zákona o svobodě víry a postavení církví náboženských společností, projednané na tomto zasedání, vzala vláda na vědomí svým usnesením č. 1308 ze dne 13. prosince 1999 (K tezím samotným viz internetová stránka Společnosti).

1. února 2000 se konalo 5. zasedání ministerské expertní komise pro vztah státu a církve. V rámci zasedání přednášel na téma financování církví a náboženských společností Doc. Ing. J. Rektořík, Csc., proděkan Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

1. března 2000 se uskutečnil 28. večer z cyklu *Působení práva v církvi a ve společnosti*. Na téma **Vztah státu a církve v Brazílii** přednášel ThDr. Ing. Anselmo Ulbrich.

30. března 2000 se uskutečnilo 6. zasedání ministerské expertní komise, projednávající modely financování církví a náboženských společností.

Gratulujeme

13. listopadu 1999 uzavřeli manželství v bazilice na Svaté Hoře v Příbrami zakládající člen naší Společnosti pracovník ČSD **Václav Steinacher** a **Jana Mazáčová**, oba z Netolic v jižních Čechách.

2. prosince 1999 obhájil na Právnické fakultě UK **Štěpán Hůlka**, člen pracovního výboru Společnosti a předcházející výkonný redaktor Revue, diplomovou práci v oboru teorie práva na téma „Renesance přirozeného práva v SRN po druhé světové válce a judikatura nejvyšších soudů SRN“. 15. března 2000 byl promován magistrem Univerzity Karlovy.

8. prosince 1999 obhájil na Právnické fakultě UK **Adam Fritscher** diplomovou práci na téma „Kanonické právo a jeho základní sbírky“. 15. března 2000 byl promován magistrem Univerzity Karlovy.

24. února 2000 byl **Mgr. Jiří Palla**, zakládající člen naší Společnosti a dlouholetý člen jejího pracovního výboru, při slavnostním obřadu na Pražském hradě jmenován soudcem.

25. května 2000 bude právní historik **Doc. JUDr. Jiří Kejř**, člen naší Společnosti, promován doktorem věd.

Stanislav Pšenička

*Toto číslo Revue církevního práva vychází
s finanční pomocí
Katolické církevní rady kantonu Thurgau ve Švýcarsku.*

*Diese Nummer der Zeitschrift Revue církevního práva
(Revue für Kirchenrecht) wird dank der Hilfe vom Katholischen
Kirchenrat des Kantons Thurgau in der Schweiz herausgegeben.*

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

Vydává: Společnost pro církevní právo

Adresa redakce: 110 00 Praha 1, Husova ul. 8

e-mail: SPCP@ius.prf.cuni.cz

<http://www.prf.cuni.cz/spolky/spcp>

Šéfredaktor: Jiří Rajmund Tretera

Výkonný redaktor: Stanislav Pšenička

Členové redakční rady: Jiří Georgiev

Michal Heldenburg

Záboj Horák

Štěpán Hůlka

Jana Mindlová

Stanislav Přibyl

Stanislav Pšenička

Jan Šafránek

Grafická úprava obálky: Ing. arch. Josef Hyzler

Redakční uzávěrka tohoto čísla proběhla ke dni 31. 3. 2000.

Sazba: RNDr. Marcela Braunová, Nad Palatou 54, 150 00 Praha 5

Tisk: ÚZPI – repro odd., Slezská 7, 120 56 Praha 2

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p.,

Odštěpný závod Přeprava, čj. 364/97, dne 27. 1. 1997.

ISSN 1211–1635

MK ČR 7429